

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

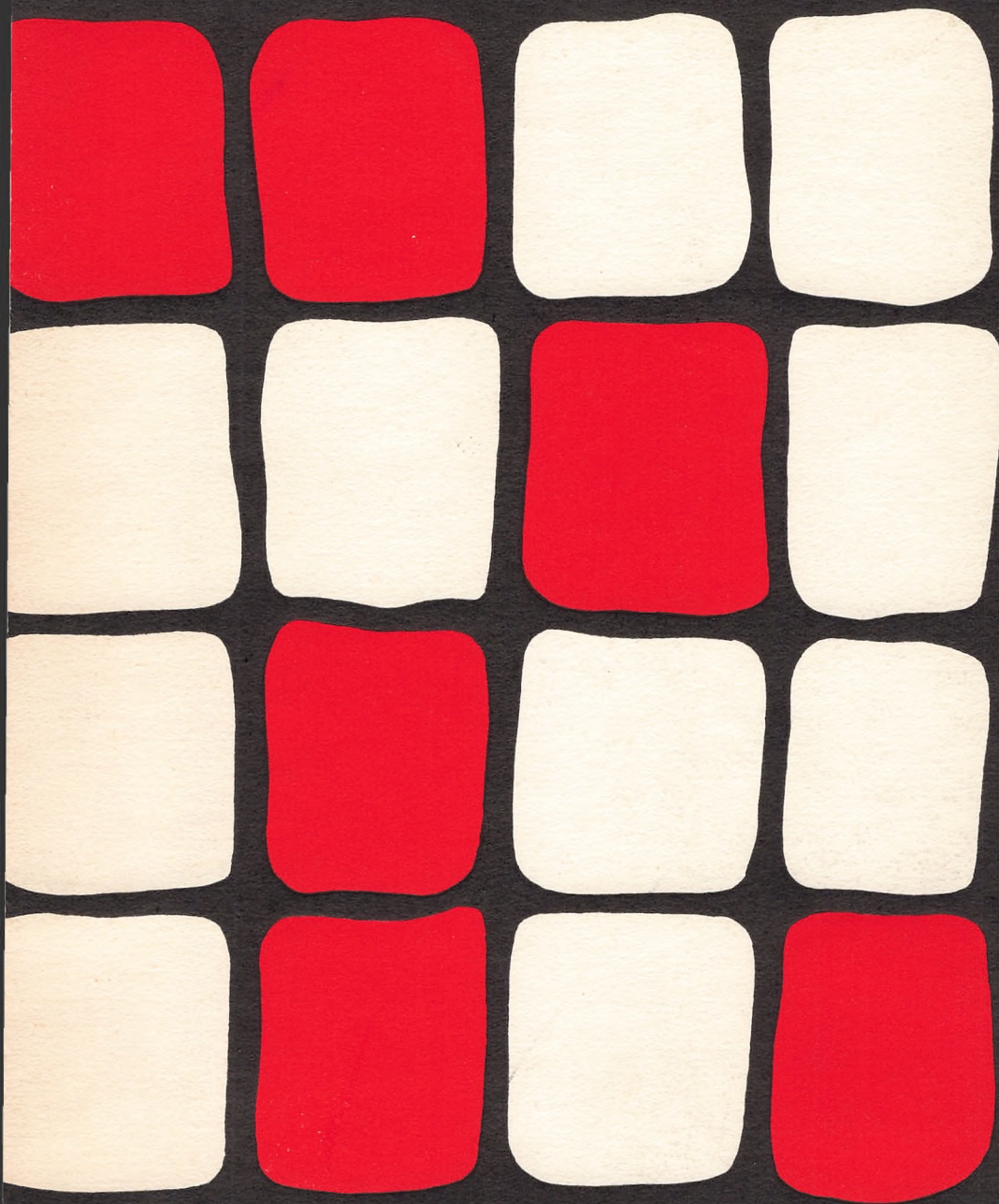
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

50

DECEMBER

1957

arbejderhøjskolen

ELEVSKRIFT

FOR

Esbjerg Højskole og
Roskilde Højskole

NUMMER

50

Udgivet af Arbejdernes Oplysningsforbund i samråd med elevforeningerne

DECEMBER 1957

Statens pædagogiske Studiesamling
København

Indholdsfortegnelse

<i>Chr. Christiansen: Fra Roskilde til Højstrupgård</i>	3
<i>Henning Rasmussen: Hjernesvind eller -?</i>	5
<i>Preben Wilmann: Aksel Jørgensen</i>	9
<i>Kai Petersen: Grønlandsk fagbevægelse på vej frem</i>	11
<i>Ebbe Munk: Elg og sommerfugl</i>	17
<i>Ny højskole. Ved Stig Svanholt</i>	24
<i>C. L. Skjoldbo: »Højskoleliv« bag jerntæppet</i>	29
<i>Willy Sørensen: Skal industrien decentraliseres?</i>	37
<i>Roskilde Højskole, sommeren 1957</i>	43
<i>Roskilde Højskoles elevforening</i>	46
<i>Esbjerg Højskole, sommeren 1957</i>	49
<i>Esbjerg Højskoles elevforening</i>	53

Chr. Christiansen

FRA

Roskilde

TIL

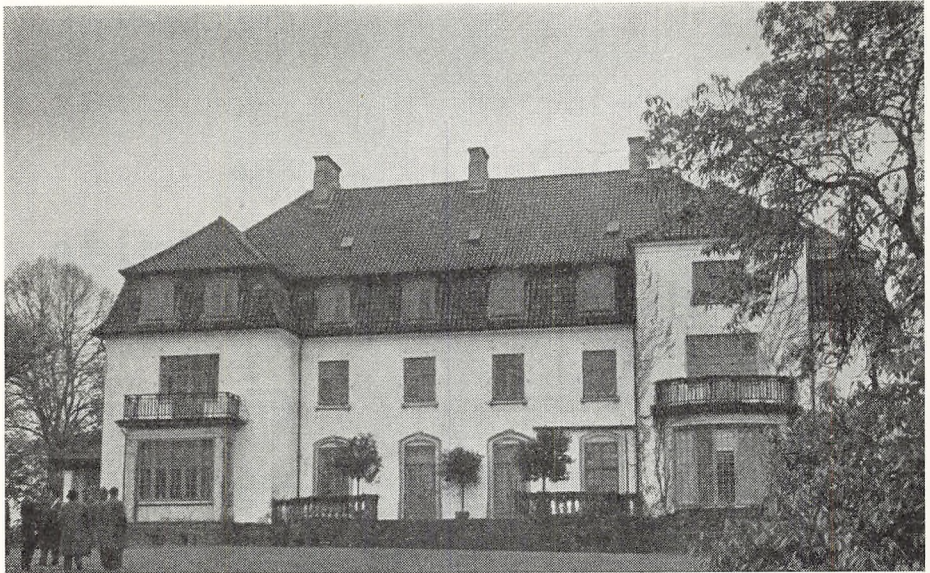
**Højstrup
gård**

Efter bemyndigelse fra De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg har det nedsatte højskoleudvalg købt Højstrupgård med alle tilhørende arealer. Højstrupgård er på ca. 60 td. land og er beliggende godt 2 km nordvest for Helsingør. Gårdens arealer omfatter agerjord, gartneri, park, skov og et strandområde. Det er et særdeles naturskønt sted, som DSF's og AOF's højskoleudvalg her har sikret sig, og som skal danne rammen for en ny moderne højskole til afløsning af den nuværende Roskilde Højskole.

Højstrupgårds beliggenhed er med sin smukke udsigt over Øresund til Sverige og omgivet af skov på tre sider velegnet til opførelse af en ny højskole. Her har vi fundet et areal, der vil kunne opfylde også de praktiske, trafikale og højskolemæssige krav, der må stilles til en ny skole.

Arealerne hører ind under Helsingør kommune og vil i mange år frem i tiden beholde sin nuværende karakter. Højskoleudvalget er nu gået i gang med udarbejdelsen af konditionerne til en offentlig arkitektkonkurrence for den nye højskoles placering og indretning.

Det har længe været åbenbart, at Roskilde Højskole med sine 50 årige bygninger ikke kunne være tilfredsstillende for det stadigt stigende højskolearbejde, som samler sig omkring AOF.

Højstrupgårds hovedbygning er et stort og stateligt hus i palæstil. Om bygningens fremtidige anvendelse er der naturligvis endnu ikke truffet endelig bestemmelse.

Udgifterne til skolens almindelige vedligeholdelse har efterhånden taget et sådant omfang – dog uden at man har opnået de ønskede resultater –, at skolens økonomi er blevet meget anspændt heraf.

Selvom Roskilde Højskole råder over et areal på ca. 18 td. land, ville det ikke efter byggesagkyndiges mening være muligt at give en ny højskole den rigtige placering. Og dertil kommer, at Roskilde Højskole er på vej til at blive omklamret dels af Roskilde bys stigende udvikling mod nord og dels af Risø-atomstationens omfattende byggeri, der trykker skolen nordfra. Under hensyn til at den ny højskole må rejses med blik for tiden, der kommer, har højskoleudvalget ment det påkrævet, hvis det var muligt, at finde et andet areal for den nye Roskilde Højskole.

Med Højstrupgård har vi netop fundet et areal, som opfylder alle de ønskemål, der kan opstilles for en moderne højskoles praktiske og naturskønne beliggenhed.

Der forestår nu et stort arbejde for at få den nye højskole bygget, og det ville være ønskeligt, om vi allerede engang i 1958 kunne »stikke spaden i jorden«, således at den nye højskole i løbet af 2–3 år kunne stå færdig og indgå som et værdifuldt led i arbejderbevægelsens højskolearbejde.

Hjernespind eller – ?

I ndtil arbejderbevægelsen i slutningen af forrige århundrede begyndte at få indflydelse og dens synspunkter at vinde gehør, var det den almindelige opfattelse, at arbejdsløshed var noget, man selv var skyld i – arbejde var der i et frit land nok af til at enhver kunne klare sig. Havde man ikke arbejde eller arbejde, som man ikke kunne ernære sig selv og sine med, var det selvforskyldt – den nød man led kunne man få afhjulpet i beskeden målestok gennem fattigvæsenet.

Derfor var den første danske arbejdsløshedslov, loven af 1907, et meget stort fremskridt, ikke så meget på grund af størrelsen af de beløb, der fra statskassen ydedes til arbejdsløshedskasserne, men mere fordi man fik anerkendt, at det var en ærlig sag at være arbejdsløs. Man akcepterede fra de herskende partiers side, at den stigende industrialisering og specialisering, ja, hele det mere komplicerede samfundsapparat medførte stadige tilpasningsvanskeligheder for erhvervslivet – til tider udartende sig til kriser. En arbejder kunne derfor meget vel risikere at komme til at gå arbejdsløs i perioder, uden at det var hans egen skyld.

Det kan vel ikke bebrejdes datidens politikere, at de ikke tog konsekvensen af denne nye opfattelse af begrebet arbejdsløshed og ved afgørelsen af, hvem der skulle *betale*, fastlagde som princip, *at de ansvarlige for beskæftigelsen skulle betale*. For datidens politikere var den nye opfattelse af arbejdsløshedsproblemet noget helt nyt, der ikke engang var almindeligt accepteret i befolkningen – de havde i virkeligheden foretaget sig noget meget afgørende, da de anvendte »hjælp til selvhjælp«-princippet på arbejdsløshedskassernes virksomhed. Det må ikke glemmes, at den fremherskende opfattelse stadig var den, at man stort set skulle klare sig selv – begrebet »værdigt trængende« var temmelig nyt. Hele vejen igennem var synspunktet det, at statsmagten kun skulle træde til, hvor en kreds af borgere selv viste, at man var interesseret i at blive forsikret, således som man gennem sygekassen sikrede sig mod sygdom, gennem de statsunderstøttede sparekasser mod kortvarig indtægtsnedgang osv.

I denne historiske udvikling ligger forklaringen på, at vi her i landet fik en arbejdsløshedsforsikring, hvor hovedvægten blev lagt på, at man selv forsikrede sig mod arbejdsløshed og principielt selv betalte, hvad forsikringen kostede. Men

logisk og retfærdigt som princip kan det ikke siges at være, når man samtidig anerkender, at man i de fleste tilfælde er uforskyldt arbejdsløs.

Dette princip har ført til en række urimeligheder af forskellig art, først og fremmest naturligvis den, at betalingerne til forsikringen stiger med stigende arbejdsløshed – med andre ord i situationer, hvor mange i forvejen gennem almindeligt dårligere konjunkturer er spændt hårdt for. Samtidig har det ført til, at betalingerne er meget forskellige fra fag til fag, idet vi også i forsikringsmæssig henseende er organiseret efter faglige retningslinier. Arbejdsmændene og andre særlig arbejdsløshedsramte fag ligger i spidsen med hensyn til betaling, op til 250–60 kr. i gennemsnit pr. medlem pr. år, mens bedrestillede fag – bedrestillede hvad beskæftigelse angår – klarer sig med brøkdele af dette beløb, i de fleste tilfælde endog med en bedre betalingsevne på grund af en højere gennemsnitsindkomst i faget.

Dette sidste med forskellene fra fag til fag har fået borgerlige politikere til at fremsætte forslag om, at man skulle slå arbejdsløsheds-kasserne sammen, så »de rige« inden for arbejderbevægelsen kom til at betale til »de fattige« – det er tilmed blevet sagt på den måde, at »når arbejderbevægelsen har glemt, hvad solidaritet er, så må de tvinges til at lære det«. Man kunne passende føje til: »– så de mere velstillede, der ikke har nogen arbejdsløshedsrisiko, kan slippe lidt billigere i skat«. Der ligger vel også bag forslaget et og andet lønligt håb gemt om, at man derved kunne splitte fagbevægelsen op i to uenige grupper, dem der skulle betale mere, og dem der skulle slippe billigere.

Der er ikke mange inden for dansk fagbevægelse, der hopper på den limpind. Det eneste rigtige svar er, at skal der være solidaritet om at bære de byrder, der følger med en uforskyldt arbejdsløshed, hvorfor så ikke lade *alle* i samfundet være solidariske? Hvorfor ikke vælge som princip, at de der har størst indflydelse på beskæftigelsen, arbejdsgiverne og, for konjunkturarbejdsløshedens vedkommende, staten, bærer byrderne, mens de der har risikoen, arbejderne, slipper?

Tro nu ikke, at der her er tale om sædvanlig »krævementalitet« suppleret op med nogle fraser om principper for at få kravene til at tage sig mere tilforladelige ud. I andre lande har man bygget hele finansieringen af arbejdsløshedsforsikringen op på dette princip – tilmed med ganske gode resultater. Mærkeligt nok skal vi til USA for at finde det mest gennemførte system efter disse retningslinier – mærkeligt, både fordi man ikke skulle vente, at det kapitalistiske USA ville vælge sådanne principper, og fordi vi i almindelighed (men med urette) regner USA for at være meget tilbagestående på det sociale område.

USA's arbejdsløshedsforsikringslov er af betydelig nyere dato end den danske – dér holdt synspunkterne om den selvforskyldte arbejdsløshed sig meget længere

end hos os. Det var præsident Roosevelt, der under indtryk af tredivernes krise gennemtvang en arbejdsløshedslov i 1935.

Det grundlæggende princip er her ganske klart det, at da det er arbejdsgiverne, der tilrettelægger produktionen og dermed beskæftigelsen i deres virksomheder, er det også dem, der bør betale for svingninger i beskæftigelsen. Man har derfor lavet et indbetalingssystem, hvorefter alle arbejdsgivere principielt skal indbetale en vis procent (3 %) af deres lønomkostninger i en fond, hvorfra de arbejdsløse så direkte får deres understøttelse. Det interessante er imidlertid ikke mindst det, at en arbejdsgiver, der kan opvise en stabil beskæftigelse, og som derfor ikke belaster fondet særlig meget, efter nærmere regler kan få en ikke ubetydelig nedsættelse af sine indbetalinger. Det skal her kun nævnes, at den gennemsnitlige indbetaling flere år har ligget på det halve af de normerede 3 % af lønindbetalingen.

Man kan indvende mod systemet, at det rammer den arbejdsgiver særlig hårdt, der af en eller anden for ham uberegnelig grund har sæsonsvingende produktion. Det er rigtigt, at han kommer til at betale forholdsvis meget til fonden, men bør han ikke det? Den produktion han har kræver åbenbart en stærkt svingende arbejdskraft – intet er da mere rimeligt, end at denne produktion betaler den ekstraomkostning, denne svingende arbejdsstyrke kræver. Det er i ganske god overensstemmelse med den tankegang, der ligger bag hele systemet. Det skal dog ikke benægtes, at særordninger for visse produktionsområder kan være på sin plads.

Hvorledes har da dette system virket i USA siden 1935? Stort set udmærket. Et ganske klart svar er det ikke muligt at give, fordi det amerikanske forfatningssystem med de delvis uafhængige enkeltstater medførte, at loven kun kunne blive en rammelov, der skulle give retningslinier for enkeltstaternes love på dette område. Enkeltstaternes love er temmelig forskellige, men lader sig alligevel opdele i grupper, hvoraf nogle har virket godt, mens andre har haft uheldige bivirkninger – enkelte kan endog siges at have virket mod lovens hensigt.

Skal vi da kaste vort traditionelle system helt overbord?

Det er sikkert hverken muligt eller fornuftigt, men ændringer må vi have.

Der er sikkert noget rigtigt i at bevare en vis indflydelse fra de forsikredes side gennem et mindre bidrag og så samtidig bevare den snævre forbindelse mellem arbejdsløshedskasse og medlem og mellem arbejdsløshedskasse og arbejdsanvisning, som man har ved den nuværende organisationsform. Dermed være ikke sagt, at organisationsformen ikke skal ændres, når fagbevægelsens struktur under tryk af den tekniske udvikling må ændres i løbet af et kort åremål – men det er kun en detalje.

Den afgørende ændring må imidlertid være den, at *arbejdsgiverne og staten gøres til de principielt ansvarlige for beskæftigelsen.*

Det kan være svært at afgøre, hvorledes ansvar og dermed betalingsbyrde skal fordeles mellem disse to parter – i alt fald, hvis det skal gøres ganske detaljeret og nøjagtigt. Som udgangspunkt kan man tænke sig en ordning, hvorefter arbejdsgiverbidrag og arbejderbidrag skulle dække den »normale« arbejdsløshed, f. eks. herhjemme de første 4 % (sæsonmæssigt udjævnet), mens staten skulle komme ind i billedet, såfremt arbejdsløsheden steg ud over dette tal.

Arbejdsgiverbidraget skulle svares i to dele, den ene skulle bestå i en engangsbetaling, hvergang arbejdsgiveren afskedigede en mand, den anden i en betaling til fonden af en bestemt pct. af hans lønudbetaling til samtlige arbejdsløsheds-kassemedlemmer på hans virksomhed. Den førstnævnte engangsbetaling ved afskedigelser kommer til at virke som en præmie for dem, der bestræber sig på at holde stabil beskæftigelse, mens den anden del af arbejdsgiverbidraget kommer til at virke stabiliserende på konjunkturerne, såfremt man gennemfører det således, at det nedsættes, når arbejdsløsheden i landet stiger, og staten i stedet begynder at bidrage. Hvis man for arbejderbidragets vedkommende ligeledes lod det falde med stigende arbejdsløshed, ville det være med til sammen med arbejdsgiverbidraget at udjævne konjunkturerne, idet der ville ske en forbrugsbegrænsende fondsopsparring i højkonjunkturperioder og en forbrugsforøgende fondsopspising i perioder med lavkonjunktur.

— — — Det er klart, at mange menneskers første reaktion ville være en afvisende rysten på hovedet. Det er alligevel at gå *for* vidt at gå i den grad væk fra den traditionelle finansiering. Men hvorfor skal man ikke rejse kravet om en principielt rigtig og økonomisk forsvarligere løsning end den nuværende? Danske arbejdsgiveres bidrag til arbejdsløsheds-kasserne er om ikke latterligt, så dog nær derved – tilmed benytter mange af dem vort arbejdsløshedsunderstøttelsessystem bevidst i deres produktionspolitik; de ved, at når de før jul fyrer arbejderstaben for at genantage den igen efter jul, så har de takket være arbejds-løsheds-kasserne og arbejderne bidrag til dem denne arbejderstab igen. Besparelsen har arbejdsgiveren tjent, mens arbejderne betaler omkostningerne.

En ny finansieringsform er ikke hjernesvind og utopi, det er os herhjemme, der er gammeldags i vor opfattelse og alt for traditionelle i vor indstilling.

Lad os få den arbejdsløshedslov ændret, så finansieringen bliver fornuftig. Lad os også dermed fjerne den væsentligste hindring for en anstændig forhøjelse af understøttelserne, især for ikke-forsørgerne. Det kunne også tiltrænges.

PREBEN WILMANN

Aksel Jørgensen

Selvportræt. 1920.

Da *Aksel Jørgensen* pludselig døde i juni 1957, føltes tabet lige smerteligt blandt kunstnerne og i den del af arbejderbevægelsen, han havde sluttet sig så nær til og skænket så rige impulser. Der sigtes her til kredsen omkring »Arbejdernes Kunstforening«. I mange år inden dens oprettelse i 1946, ja helt siden sin ungdom, talte han sig ofte varm om nødvendigheden af et kulturorgan, der alvorligt og uden skelen til kommerciel succes tog arbejderne indføring i kunstens verden på sig, og da tiden endelig syntes moden, var han selvskreven deltager i udformningen af arbejdsrådet og målet. Her som i sin mere end 30-årige virksomhed som lærer for de unge kunstnere på Akademiet var han den utrættelige pædagog, der udelukkende interesserede sig for at lede andre ind til kunstens egentlige problemer og værdier. Hans grundfølelse var socialistisk, og i arbejderens og arbejderbevægelsens kraftreserver så han det drivmiddel, der sammen med kunsten kunne frembringe en åndelig kultur, hvori pengemålestokken er sat ud af funktion.

Sin tro på arbejderen bragte *Aksel Jørgensen* med sig fra barndoms- og ungdomsårene i et retskaffent københavnsk arbejdermiljø omkring århundredskiftet. Han oplevede, hvad sammenhold betyder, både som politisk magtmiddel og som etisk kvalitet menneske og menneske imellem. Men samtidig rystedes han over samfundets virkninger på de modstands-løse, og heraf udsprang den samfundskritiske skildring af drukkenskaben, prostitutionen, brutaliteten og elendigheden, der optog ham

så heftigt i ungdommen og blev en så uforglemmelig del af hans kunstneriske livsværk. Oprørt over den menneskelige fornærelse han mødte i det forhutlede københavnske proletariat følte han sig tvunget til at afdække sandheden om tilstande, den hjemlige kunst stort set lod ligge. Den kunstneriske måde at gøre det på bestemtes af de voldsomme indtryk han modtog af de franske satiriske tegnere *Forain*, *Wilette*, *Steinlen* og *Herman Paul* og af kredsen omkring »*Simplicissimus*«, hvortil kom impulser fra *Edvard Munchs* chokerende ungdomskunst. Hvad han ad disse veje sugede til sig indgik organisk forbindelse med hans levende artistiske følelse og hans skarpe observation. Koncentratet blev en dristig moderne realisme, der trængte ind til virkelighedens marv og ben. I tegning, træsnit, radering og maleri åbenbarede han fattigdommens forbandelse uden agitatoriske kneb, lige på og hårdt. »Sandheden boede i os,« skrev han i 1942 om sin og sine nærmeste kammeraters skildring af dansebulernes, beværtningernes og bordellernes triste publikum. »Det enkelte menneske repræsenterede på een gang sig selv og vor samfundsopfattelse.«

Det er heldigvis snart længe siden der eksisterede et dansk pjaltetproletariat som det *Aksel Jørgensen* holdt frem i sin brændende kunst for samtidens øjne. Men mærk engang på dette heftes *Aksel Jørgensen*-sider, hvor uforældet hans ungdomsværk endnu virker – som kunst og som tanke. Luen i hans sind sender stadig stikflammer op fra papiret.

Aksel Jørgensen: Trasnit. 1908.

KAI PETERSEN

Grønlands fagbevægelse på vej frem

Den kraftige summen fra de fire motorer på SAS-flyet virkede som en søvndyssende, men ganske behagelig baggrundsstøj, der bevirkede, at flertallet af passagererne slumrede blideligt ind i Morfeus' arme, medens det store fly duvede ud over Atlanterhavet.

Vi havde forladt Kastrup Lufthavn den foregående aften ved 10-tiden, og vort mål var Godthåb, hovedstaden i Grønland, hvor vi, sekretær *Carl P. Jensen* og jeg, skulle lede et kursus for grønlandske tillidsmænd.

Den første station på vejen til Godthåb var Søndre Strømfjord, den store flyvebase, som bl. a. benyttes som mellemlandingsstation for maskinerne, der skal til Los Angeles eller andre byer på det amerikanske kontinent.

Pludselig blev jeg vækket af min søde slummer af Carl P., der – idet han ruskede mig vågen – sagde: »Vågn op, nu er vi inde over Grønland.« Maskinen havde »taget højde« og var gået nedad, og den norske luftkaptajn meddelte i højtaleren, at vi passerede Angmagssalik og var på vej ind over indlandsisen, den store hvide ødemark, som dristige mænd med stålhårde nerver under umenneskelige forhold havde kæmpet sig hen over. Uvilkårligt mindedes jeg de store polarforskere: *Fridtjof Nansen*, *Robert E. Peary*, *Knud Rasmussen*, *Lauge Koch* og den fornylig afdøde *Peter Freuchen*, der sammen med andre lige så dristige mænd har været med til at udforske dette kæmpemæssige land og derved givet senere generationer en viden at bygge videre på. Vi passagerer sad behageligt og lunt i en moderne flyvemaskine med al den komfort, den moderne teknik har givet os, og skuede ud over dette gigantiske isområde og blev, uden at yde nogen form for aktivitet, ført imod vort fjerne mål.

Efter ankomsten til Søndre Strømfjord gik vi om bord i en grønlandsk hvalbåd »Finhvalen«, der skulle føre os til Sukkertoppen, hvorfra vi så skulle videre

til Godthåb med postbåden »Bidstrup«. Havde turen med fly til Søndre Strømfjord været behagelig, var turen til Godthåb til gengæld det modsatte, i hvert fald for mit vedkommende: David-Strædet viste sig ikke fra nogen venlig side, og det var nærmest mit indtryk, at det var en undervandsbåd, vi sejlede med. Jeg var søsyg i det næste par døgn og følte under turen, at hvis ikke Carl P. havde taget sig omsorgsfuldt af mig, kunne min returbillet have været sparet.

Heldigvis kom jeg hurtigt til kræfter igen, da jeg atter mærkede fast grund under fødderne i Godthåb, hvor vi blev modtaget af vore grønlandske kammerater, der allerede var ankommet for at deltage i dette det første tillidsmandskursus i Grønland.

Baggrunden for det kursus, vi nu skulle påbegynde, var bl. a. hele den udvikling, som det grønlandske samfund gennemgår i disse år, og som tog sin begyndelse i årene umiddelbart efter den sidste krig, der på så mange områder har været med til at ændre menneskenes forhold og levevis.

I Grønlandskommissionens beræknning var det anbefalet at skabe muligheder for dannelsen af faglige organisationer i Grønland som et led i udbygningen af det grønlandske samfund, og Carl P. Jensen havde allerede i 1952 første gang været på rejse i Grønland for at danne sig et indtryk af forholdene og mulighederne for oprettelsen af sådanne organisationer. Der havde tidligere været til løb til organisationsdannelse, idet der havde været foreninger af såkaldte »fastlejede« og »sømandsforeninger«, men nogen egentlig organisationsdannelse ud fra det, vi kender, fandtes ikke.

Når man tænker på, hvor stort et land Grønland er (det samlede areal er 2.175.600 km² (mod Danmarks 42.931 km²), hvoraf 1.833.900 km² er dækket af indlandsisen), og hvilke kolossale afstande der er mellem de enkelte byer og udsteder, og samtidig husker på, at der ikke findes landeveje, men at al transport må foregå pr. skib, hvortil kommer de klimatiske forhold, der medfører, at forbindelsen mellem de enkelte byer ikke kan opretholdes i alle årets måneder, kan man måske forestille sig, hvor vanskeligt det er for det første at skulle oprette organisationer i de grønlandske byer, og for det andet at holde kontakten vedlige mellem disse. På Grønlands vestkyst bor der ca. 23.000 mennesker, fordelt i 13 byer, 54 udsteder og ca. 95 bopladser over en kyststrækning på ca. 1.800 km, en strækning som fra København til Italiens sydspids.

Hertil kommer, at størstedelen af de grønlandske arbejdere overhovedet ikke havde kendskab til eller forståelse af moderne organisationsdannelse, idet de hidtil havde levet i et delvis lukket samfund, der i første række administreredes af danske, et samfund, der ikke havde behov for organisationer som i dag.

Det var derfor en tilsyneladende umulig opgave, en kreds af unge og yngre

grønlandske og danske arbejdere i fællesskab gik i gang med: at få stiftet en fagorganisation i lighed med dem vi kender. Men det lykkedes alligevel, takket været et godt kammeratskab og en meget energisk indsats – og velvilje og støtte fra en række af administrationens folk og De samvirkende Fagforbund.

I sommeren 1956 stiftedes da Grønlandsk Arbejder Sammenslutning ved en kongres i Godthåb, hvor Carl P. Jensen repræsenterede De samvirkende Fagforbund, og hvor der var samlet en snes repræsentanter fra forskellige byer i Grønland samt repræsentanter for Grønlands administration.

Det blev den kun 31-årige kontorist *Lars Svendsen*, der valgtes til formand for den nye landssammenslutning, en ung og energisk grønlænder, der har fået det meste af sin uddannelse i Danmark og bl. a. gennem et halvt års ophold på Esbjerg Højskole har dygtiggjort sig til den betydningsfulde opgave, der nu ventede ham. Der valgtes desuden en hovedbestyrelse, hvis medlemmer af hensyn til Grønlands særlige forhold alle er bosatte i Godthåb, og hvori også en dansker er indvalgt som sekretær.

Et meget interessant træk ved den nye organisation er, at den ikke er national i dette ords dårlige betydning, idet den står åben for alle såvel danske som grønlændere, og den har fra første færd fastslået kvindernes ligestilling, idet rettigheder og pligter er lige for kvinder og mænd.

Der var mange danske, der kunne lære af vore grønlandske kammerater på dette område, ligesom vi på en række andre områder af grønlænderne kan lære noget om demokrati og respekten for medmennesket.

Nogle af de første opgaver, Lars Svendsen og hans hovedbestyrelse fik, var at få oprettet en kollektiv overenskomst til afløsning af de hidtil gældende lønregulativer samt at få oprettet lokale foreninger af Arbejdersammenslutningen i de grønlandske byer og at få organiseret de grønlandske arbejdere. De lønregulativer, der hidtil havde været gældende, havde grønlænderne så godt som ingen indflydelse haft på, d.v.s. at løn- og arbejdsforhold helt ensidigt var blevet fastsat uden forhandling med nogen organisation. I kraft af nogle få tillidsmænd blev der oprettet afdelinger i de fleste større byer, og disse tillidsmænd var samtidig med til at sprede oplysning om organisationen og dens betydning samt til at holde kontakten til landssammenslutningen i Godthåb.

Allerede den 8. juli 1956 sluttedes der en kollektiv overenskomst, der trådte i kraft den 1. januar 1957 mellem Arbejdersammenslutningen og Grønlands administration. Også ved disse forhandlinger repræsenterede Carl P. Jensen De samvirkende Fagforbund og bidrog i kraft af sin dygtighed og viden til, at overenskomsten blev så god, som den – alle forhold taget i betragtning – blev. Overenskomsten omfatter alle arbejdere, d.v.s. ufaglærte – faglærte – søfolk og han-

dels- og kontormedhjælpere og indeholder bestemmelser om: arbejdstiden – overarbejdsbetaling – ferie med løn, d.v.s. 3 ugers ferie og 6½ % i feriegodtgørelse. Denne sidste bestemmelse blev altså indført med det samme i Grønland, hvor vi i Danmark måtte tage den i flere etaper. For hver enkelt arbejdsgruppe er der fastsat særlige lønninger: kvalifikationstillæg – personlige tillæg – stedtillæg – smudstillæg – værktøjstillæg o.s.v., ligesom overenskomsten indeholder en bestemmelse, der siger, at »parterne er enige om at tilstræbe, at så meget arbejde som muligt udføres i akkord«, hvilket i sig selv er noget nyt.

Det skal tilføjes, at overenskomsten har en bestemmelse om betaling af dyrtidstillæg, som reguleres efter det grønlandske pristal, der udregnes af Statistisk Departement, og at overenskomsten heller ikke skelner mellem kvinder og mænd, idet der også her er fuld ligestilling mellem kønnene. En af de vigtigste bestemmelser i overenskomsten er bestemmelsen om »Regler for behandling af faglig strid«, der indeholder regler om såvel behandling ved mægling som voldgift, og der har i sommer været »Sag nr. 1« – en strid om betaling af søn- og helligdagstillæg for arbejde på søgnehellidage – og Arbejdersammenslutningen vandt sagen. Det skal ikke skjules, at det har haft stor psykologisk betydning for Arbejdersammenslutningen, at den vandt denne sag, for de grønlandske arbejdere har derved for første gang set, »at de kunne få ret over de store«.

Nu var grundlaget for en fagbevægelse skabt, men de grønlandske tillidsmænd manglede kendskab til alle de mange problemer og spørgsmål, der nu trængte sig på. Det var derfor nødvendigt at få skolet disse tillidsmænd, og Lars Svendsen og hans kammerater i hovedbestyrelsen tog derfor initiativet til at få sat en virkelig kursusvirksomhed i gang.

Ved mange gode kræfters hjælp, bl. a. en meget anerkendelsesværdig indsats fra forhenværende minister *Jobs. Kjærboel*, Carl P. Jensen samt Grønlandsministeriet og De samvirkende Fagforbund, lykkedes det at få tilvejebragt mulighederne for afholdelse af det første kursus.

Da Carl P. og jeg skulle planlægge programmet for kurset, var vi klar over, at opgaven var vanskelig, ikke mindst på baggrund af, at vi måtte regne med, at flertallet af deltagerne kun kunne tale grønlandsk. Det betød, at alt skulle oversættes, hvilket ville kunne skabe vanskeligheder ved forståelsen af de mange problemer, vi skulle behandle. Hertil kom, at der udover en ganske lille pjece, »Fagforeninge pivlugo ilisimassagssat tigorkalardlugit«, hvilket betyder »Lidt om fagforeningskundskab«, skrevet af landsretssekretær *Viggo S. Larsen*, Godthåb, overhovedet ikke fandtes noget materiale på grønlandsk.

Den opgave, vi havde, var bl. a. at lære tillidsmændene at forstå og at arbejde med den nye overenskomst, men hertil kom andre lige så nødvendige spørgsmål.

Foruden bestemmelse om »Behandling af faglig strid« m. m. indeholdt overenskomsten som tidligere nævnt også en bestemmelse om akkord. For at få denne bestemmelse til at virke så godt som muligt, hvilket både arbejderne og arbejdsgiverne (Staten) i allerhøjeste grad er interesseret i, er det nødvendigt at lære tillidsmændene, hvad akkordarbejde er – hvorledes det beregnes og forhandles.

Vi skulle med andre ord publicere, aktualisere og aktivisere spørgsmålene om akkord- og produktivetsproblemerne; desuden skulle vi fremme interessen for sociale, økonomiske og samfundsmæssige problemer.

Kurset åbnedes i landsrådets sal i overværelse af landsrådets medlemmer, de grønlandske kolonibestyrere, direktøren for Den kongelige grønlandske handel og landshøvdingen. Efter at Lars Svendsen havde budt velkommen og åbnet kurset, talte Carl P. Jensen, landshøvding *Lundsteen* og direktør *Christiansen*, Den kongelige grønlandske handel. Alle understregede betydningen af dette kursus og betydningen af styrkelsen af den grønlandske arbejdersammenslutning som et vigtigt led i det grønlandske samfunds opbygning. Carl P. understregede i særlig grad betydningen af de grønlandske arbejderes pligt til at overholde overenskomstens bestemmelser, men også betydningen af, at der vises god vilje til samarbejde med arbejdersammenslutningen og de lokale arbejderforeninger af lederne indenfor såvel administrationen som Den kgl. grønlandske handel.

Dagen efter påbegyndtes undervisningen, der foregik på seminarier i Godthåb, hver dag fra kl. 9–12 og 14–18. Udover disse tider benyttedes et par aftener om ugen til undervisning. I kurset deltog repræsentanter fra følgende byer: Ivigtut – Nanortalik – Julianehåb – Narssak – Frederikshåb – Sukkertoppen – Holsteinsborg – Egedesminde – Godhavn – Christianshåb – Jakobshavn – Qutdligssat – Umanak – Upernavik og Godthåb.

Der var blandt deltagerne såvel faglærte som ufaglærte arbejdere, kontorister og søfolk. Gennemsnitsalderen for deltagerne var 32 år, hvilket jo er betydelig lavere end ved kurser i Danmark. De var umådelig interesseret i undervisningen og udviste en fantastisk flid. Det kan således nævnes, at flertallet af deltagerne skrev hvert ord ned, der blev sagt, for senere at kunne arbejde med stoffet eller viderebringe det til deres kammerater, og vi måtte engang imellem holde pause, for at de kunne hvile armene. Som tolke virkede kontoristerne *Lars Kristiansen* og *Henrik Olsen* fra administrationen. Den opgave, de havde, var meget vanskelig, idet mange af de danske ord og betegnelser var helt nye for grønlanderne, så tolkene måtte finde frem til grønlandske ord, der var i stand til at dække de danske. Som tidligere nævnt findes der intet materiale på grønlandsk, det var derfor nødvendigt at lade det meste af undervisningen foregå i foredragsform. Vi havde noget dansk materiale med, som de dansktalende kunne bruge.

Foruden foredragsformen arrangerede vi gruppearbejde og »summemøder«,

idet vi stillede en række konkrete opgaver til deltagerne, som de så skulle arbejde med i grupperne, og derefter vælge en ordfører for de enkelte grupper, der senere forelagde gruppens mening om det pågældende spørgsmål. Denne form var deltagerne meget glade for, idet det gav den enkelte lejlighed til at uddybe spørgsmålet med kammeraterne i gruppen. Udover gennemgang af de forskellige bestemmelser i overenskomsten, undervistes der i følgende emner: fagforeningskundskab, arbejdsretlige spørgsmål, organisationskundskab, sociale forhold i Danmark, herunder bl. a. arbejdsløshedskasse- og sygekassespørgsmål, løn- og arbejdsformer, internationale organisationer m. m. Desuden om nationaløkonomi, bedriftsøkonomi, rationalisering og produktivitetsspørgsmål.

Interessen for rationalisering og produktivitetsspørgsmål var meget stor, og for bedre at give deltagerne indsigt i, hvad disse to begreber dækkede, demonstrerede vi ved hjælp af primitive midler, hvordan man kunne rationalisere arbejdet og derigennem skabe øget produktivitet, ligesom vi underviste om metodeforbedringer m. v. I forbindelse med de her nævnte emner undervistes i akkordspørgsmål, som jo er nær knyttet til disse ting. Også her fik deltagerne stillet opgaver, som de måtte udregne, ligesom enkelte af deltagerne ved tavlen måtte udføre akkordudregninger og lignende.

Enhver kan sikkert forstå, at det var et kursus, hvor der skete noget, og hvor der blev bestilt noget, og med den energi, deltagerne lagde for dagen, skal det nok vise sig, at arbejderforeningerne i Grønland vil gå en fremgangstid i møde.

Men behovet for oplysning er fortsat meget stort. Det er da også meningen, at der igen til sommer skal være kursus i Godthåb, og med erfaringerne fra i år skulle det kunne blive endnu bedre.

Ud over tillidsmandskurset fik jeg lejlighed til at kontakte en række personer, der har med oplysningsarbejde at gøre, og det er mit indtryk, at der er stor interesse blandt ledende grønlandere og blandt administrationens folk, men det meget store spørgsmål her er manglen på undervisningsmateriale på grønlandsk.

Da AOFs hidtidige repræsentant i Godthåb, *Leo Poulsen*, i vinter er elev på Esbjerg Højskole, har vi måttet se os om efter en ny, og landsretsekretær Viggo S. Larsen har påtaget sig dette arbejde. Han har besøgt os i København, og vi håber, det også skal blive muligt i vinter at få arbejdet i gang.

Selv om jeg kun er »sommermand« og endda kun har været meget kort tid i Grønland, hvorfor jeg må udtale mig med alt forbehold, er det mit indtryk, at ønsket om oplysning er meget stort, og at viljen til selv at gøre noget er til stede. AOF vil yde sit bidrag til fremme af dette arbejde.

Lad mig slutte med en hilsen til mine venner i Grønland og en tak for god modtagelse. »Imaqa« (måske) kommer jeg igen.

EBBE MUNK

Elg og sommer fugl

Som bekendt har den norske forfatter, *Agnar Mykle*, vakt både opsigt og forargelse med sin roman »Sangen om den røde rubin«. I Norge blev bogen ved en byretsdom kendt pornografisk, og det blev ved dommen bestemt, at restoplaget samt forlagets fortjeneste på bogen skulle konfiskeres. I Danmark blev en radiooplæsning af bogen standset i sidste øjeblik af radiatorådet uden hensyn til, at det var ganske harmløse afsnit, der var udtaget til oplæsning. Herhjemme er bogen solgt i ca. 60.000 eksemplarer; i Norge nåede oplagstallet endnu højere op. Den stakkels forfatter har fået en højst ubehagelig succes, lige så ubehagelig som hvis han havde skrevet en tragedie, og den så blev tiljubleet som farce. Bogen er – blandt andet – et oprør mod det seksualsyn, der vil gøre alt kønsliv til svineri, og så bliver den netop læst som pornografi med sorte fingre på de udvalgte steder! Forfatteren kan dog trøste sig med, at det hovedsagelig kun er den ældre generation der anvender bogen på denne misforståede måde. En god og fortjenstfuld samfundsborger forklarede mig, at sådan noget ville han ikke udsætte sin datter for at læse. Det viste sig, at han kun havde læst de særlig udvalgte steder. De lidt yngre vil derimod læse hele bogen. De vil læse den med medviden, som selvfølgeligheder, der er godt udtrykt, nogle vil læse den som en befrielse.

Hvad handler den omstridte bog da om? Den er fortællingen om en ung mand, der bliver voksen. Altså en udviklingsroman, som mange andre. Den er skrevet af en mand i 40-erne, den alder hvor ungdommen er forbi og grænserne afstukket, og den er skrevet med den samme forelskelse i ungdommen, som man møder i *Jacob Paludans* bøger. Sidstnævnte har engang udtalt, at det gælder om at opføre sig sådan, at ens 20-årige jeg ville være bekendt at hilse på en. Den

unge alders værdifulde stolthed, dens sårbarhed, livsappetit, usikkerhed og selvoptagethed, alt dette møder man endnu engang i Mykles roman. Så er den vel bare en gentagelse? Kære læser, verdenslitteraturen er ikke andet end gentagelser. Den skildrer jo livet: krig, kærlighed og Gud, menneskenes længsler og livets korthed. Det er litteraturens fortjeneste stadig at gøre livet nyt for os, at hindre os i at falde i søvn, glemme og tilsløre. Mykles bog henvender sig ikke kun til de unge, men lige så meget til de 40-årige. I må ikke glemme og tilsløre. Vær tro mod Jeres ungdom! I ungdommen er man radikal i den oprindelige betydning af ordet: Klare linier! Radikal er den, der skærer igennem og tager konsekvenserne i modsætning til dem, der endelig må tage hensyn til højre og venstre og derfor kører det hele sammen i een ubestemmelig pærevælling. Radikalismen udspringer af trangen til ærlighed. I ungdommen, hvor man er kastet ud på de vilde vover, er det frem for alt ærlighed, man længes efter. Ærlighed, så man kan orientere sig. Og den unge ønsker ærlighed, fordi han længes efter at kunne træde frem og være sig selv bekendt i stedet for at deltage i det almindelige hykleri. Senere bliver radikalismen erstattet af fallenternes livssyn, der så flot kaldes verdenskløbskab (et skuldertræk: Sådan er livet!). Fallenterne, som har gennemskuet sig selv, mener – i kraft af en pyramidalsk forveksling – at det er livet, de har gennemskuet.

Mykle er trofast mod sin ungdoms radikalisme. Han har sagt til sig selv – ikke alene da han skrev »Rubinen«, men også, da han skrev sine to foregående bøger: Nu skal jeg fanden gale mig skrive en ærlig bog! I hvor høj grad »Rubinen« er lykkedes rent kunstnerisk, skal der ikke tages stilling til her, men ærlig er den.

Bogen fortæller om en ung student, Ask Burlefot, som studerer ved »Den økonomiske«, handelshøjskolen i Bergen. Han er en lang vadefugllignende fyr, usikker, med en ganske overdådig appetit på livet. Når han bliver ivrig stammer han, og det bliver han let. Uden større foranledning slår han et vidt gab op i en ustrylig latter. Han er endnu hvalpen med ukontrollerede, overdrevne reaktioner, og overordentlig charmerende. For kammeraterne er han den jazzende elg, studentsanger og spasmager, en flink fyr, der tager sig selv behageligt uhøjtideligt, iøvrigt dygtig til sit fag. Pigerne falder for ham på strube. Det er skildringen heraf, man har kaldt pornografi.

Men der er en katastrofal skævhed ved alle hans kærlighedseventyr. Det er halve forhold, som han hver gang trækker sig ud af i skyldfølelse og utilfredshed. Det er kun i kammeraternes øjne han er en – misundt – Don Juan. Han har, som så mange andre unge mennesker, et andet ansigt end det han viser frem udadtil. Og dette ansigt er knap så muntert. I virkeligheden vakler han omkring under et bjerg af skyldfølelse.

Skyldfølelsen har han for en stor del med hjemmefra, den er blandt andet moderens værk. Hun har regeret ved hjælp af tårer: »Hun havde ejet ham i barndommen, været en lysets engel under hans sygdom, nu ville hun også eje den unge mand«. Hvem føler ikke skyld overfor tårer?

I skolen, i hjemmet og under konfirmationsforberedelsen har han fået indprentet de gældende seksualtabuer. Som praktisk taget alle drenge har han onaneret, og som praktisk taget alle drenge har han lovet Gud ikke at gøre det mere, lidt nederlag og taget skade på sin viljestyrke og selvrespekt og levet i et helvede. Til gavn for ingen!

Hvis forfatteren havde standset her, ville begrundelsen have været tilstrækkelig, og han ville have en meget stor del af læserne med sig. Det ville have været taktisk klogt. Men forfatteren ønsker ikke at være taktisk klog. Han vil være ærlig! Der er en tredie og tungtvejende grund til unge Asks formidable samvittighedsnag. I 20-års alderen har han efter tur haft et forhold til to betydelig ældre kvinder. Han mener selv, at det mest var dem, der forførte ham, men det ændrer intet ved den kendsgerning, at begge forhold har båret frugt. Ask vrider sig i anger ved tanken om de to børn, han har sat i verden, og som vil vokse op til en forkludret tilværelse. Derfor bliver han også på et senere tidspunkt ude af sig selv af raseri, da en pige mener det kan være lige meget, om de beskytter sig. Bogen indeholder altså en seksualmoral: At det er en forbrydelse at sætte uønskede børn i verden, nemlig mod børnene. Den gældende moral er en anden! Den er da også mod uønskede børn? Ja, tilsyneladende, men ikke i realiteten. For den er det på den urealistiske måde, at den formaner de unge til at leve i cølibat, indtil de bliver gift. Det gør højst et par procent af dem (jævnfør *Kirsten Aukens* undersøgelse). Det ved moralisterne godt. Men det vigtigste for dem er ikke de eventuelle børn og deres skæbne, det vigtigste er at håndhæve de gældende seksualtabuer, og så er truslen om børn god at have ved hånden. Børnene er jo straffen for et utugtigt liv. Det bødes der for! Hvis straffen blev ophævet, hvor ville vi så ende? I den rene tøjlesløshed! At de unge skulle være i stand til at leve på eget ansvar har moralisterne ingen fidus til. Man ville høre et ramaskrig fra forældrene, hvis der blev undervist i svangerskabsforebyggelse i gymnasierne, hvor man nok skal erhverve almindelig viden, men helst om fortiden. Mig bekendt er der ikke mange andre højskoler end den jeg er lærer ved, der giver oplysning om svangerskabsforebyggelse.

De to uheldssvangre forhold har yderligere forøget Asks skyldfølelse. Han er en ung mand med en fortid, hvad der til tider er ved at give ham forfølgelsesforestillinger. Med bogens ord er han »en til det yderste fortabt søn, der med opbydelsen af de allerstørste kræfter har rejst sig og nægter at være fortabt«. I

stedet prøver han at rette selvbekendelserne mod »det kønsangste og forløjede samfund«. Men skyldfølelsen er en kendsgerning. De forestillinger vi får indpodet i vor forsvarsløse barndom, kan vi ikke uden videre fjerne ved en tankeoperation. Dertil ligger de for dybt. Ask vakler videre, og i en af sine mest deprimerede perioder kommer han ud for en svær fristelse i form af den tidligere oxfordmand, den nu moralsk oprustedede Robert, en troskyldig og anmassende person. Robert frister ham med de fire absolutter. Giv dig ind under dem, fald ned på knæ med mig og bed! Ask er lige ved at overgive sig og synke på knæ, men i sidste øjeblik flygter han i panik fra oxfordmandens åndelige befaling. »Så nær ved fortabelsen havde han aldrig været«. Om end ved forsmædelig flugt, han har reddet sin sjæl.

Men den centnertunge samvittighed må han slæbe videre med. Det er prisen. Og nu vender vi tilbage til vort udgangspunkt. Asks overvældende skyld- og ringhedsfølelse er årsagen til, at hans erotiske liv bliver så armodigt, trods de mange partnere og hans ubestridelige erotiske talent. Han er en ung mand, der ikke tør elske. Det er typisk, at da han forelsker sig i en skolepige, har det helt karakter af sværmeri. Der er ingen risiko for, at det skal blive til virkelighed. Hvorfor tør han ikke elske? I kraft af sin overvættets skyldfølelse må han sætte sig selv meget lavt. Han kan derfor ikke få sig selv til at tro, at en pige han selv sætter højt, vil bryde sig om ham. Han er på forhånd sikker på at tabe, og derfor tør han ikke sætte noget ind. Men unge Ask, der har »en sjæl som en sommerfugl og en krop som en elg«, lader elgen få sit. Han indlader sig med piger, han ikke bryder sig om, og hvor der altså ikke er noget at tabe. Men det gør en mand som han ikke ustraffet. At anvende et andet menneske blot som et middel er råhed. Det må bringe elgen i konflikt med sommerfuglen, for Ask hader råhed. Derfor må alle disse halve forhold ende i utilfredshed. Det er en grund til, at de er skildret så indgående. Netop så utilfredsstillende må seksuallivet udfolde sig, når det ikke bygger på gensidig sympati, og netop så armodigt udfolder det sig! Det er ikke et særtilfælde, men noget typisk der er beskrevet. En anden årsag til, at det seksuelle er skildret så udførligt, er forfatterens trang til ærlighed, der er vendt mod to fronter: Både mod den traditionelle kristne moral, der anbringer det erotiske i kælderetagen, som en lyssky og smudsig foreteelse, og mod seksualromantikerne (*Lawrence, Miller, Hemingway* o. s. v.), der anbringer det i himlen som altings mål og mening. Mykle ønsker det seksuelle anbragt på jorden, hvor det hører hjemme på linie med behovet for mad og drikke. Han vil befri seksualiteten både for smudset og for juletræspsynten.

»Rubinen« handler tillige om Asks møde med socialismen. Kærligheden og socialismen er bogens to hovedtemaer, dertil kommer kunsten, Ask er komponist.

Ask drages mod socialismen i sin ensomhedsfølelse, men også fordi han har en umættelig trang til intellektuelle diskussioner, og fordi han vil være med til at skabe et retfærdigere samfund. Den socialistiske studentergruppe samles i »Stalden«, og her oplever Ask det, der skal gøre ham voksen. Han bliver oprigtigt og betingelsesløst forelsket i en af pigerne. Han har hende med til et studenterbal på den økonomiske, hvor han taler med bravour for damerne, men overfor den elskede er han stum og magtesløs. Elgen i ham gør oprør, og han betvinger en ligegyldig pige fra ballet, kun for at slippe hende, da han mærker at hun overgiver sig. Så går han ind i salen igen, til den elskede, men er lige magtesløs. Efter ballet går de to en lang tur i »parken med de hvide svaner«. Nu taler han. Han taler og taler, om alt andet end det, han tænker på. Han tør ikke erklære sig, som det hed i klunketiden. Hun er en ung pige som skal vindes, men i sin skyld- og mindreværdsfølelse kan han ikke tro på, at han kan vinde hende; hvis han prøver, vil det blive som tigger. »Moden til sorgen er enhver, moden til lykken er kun den stærke«. Til sidst er det blevet uhjælpelig for sent, og han følger hende hjem. Han har lidt nederlag, men alligevel bliver det den lykkeligste nat i hans liv. Nu elsker ynglingen, der ikke turde elske, helt og betingelsesløst. Han har udleveret sig til livet, er blevet frigjort. Og den vældige følelse, der har rørt vingerne, giver ham en ny erkendelse. Vi erkender livet ved at opleve det. »Jeg troede, at legemernes forening var målet, nu ved jeg, den er midlet. Jeg troede vellysten var alt, nu ved jeg, den kun er døren«. Elgen og sommerfuglen er forligte, han er endelig i overensstemmelse med sig selv. Måske er det især det, der har frigjort ham.

Mens han strejfer om i gaderne, står solen op over bjergene omkring Bergen. Et solblink i et vindue højt oppe over byen reflekteres, så det skærer ham i øjnene. »Da skælvede den unge mand, for det havde været som glimtet fra en rød rubin«. Han tænker på kammeraterne i »Stalden«: Der var jeg mellem kammerater, men var jeg selv en kammerat? En arbejder går forbi på vej til arbejde. Den første morgensporvogn kører ud. Arbejderen og vognstyrelsen hilser til hinanden med hånden. En dagligdags ting. Men for den ensomme yngling i solopgangen er det som en åbenbaring, der bringer bud om en samhørighed han er udenfor, men som eksisterer.

Ask er ved at blive voksen! Thi det at blive voksen, er det ikke at vende sig udad efter pubertetsårenes mindreværdsfyldte selvkredsen? Hengivelsen har frigjort ham, så at han oplever samhørigheden med verden omkring sig. Han står på torvet som livets skyldner, og det er noget helt andet end det pinefulde og golde samvittighedsnag. Det er en overskudsfølelse. Den ligner taknemmelighed.

Dette er ikke »Rubinen«s slutning. Den fortæller også en anden historie. Bogen er jo mere end et socialreformatorisk indlæg. Den er en digters værk, en

digter der er slået af livet og som er for ærlig til at slå sig til tåls med nogen patentløsning. Ask får pigen, flere år efter. De bor i Bergen, og han står en aften og ser ud af vinduet over mod parken med de hvide svaner. Om hun husker den nat de gik der? Det har hun forlængst glemt. Han vender sig langsomt mod vinduet igen: »Havde han ikke vidst det før, han ved det nu. Kærligheden er noget som andre ikke ved noget om. Kærligheden er en ensom ting«. Sådan ender bogen, og det var måske mest det, forfatteren ville sige.

Hvorfor blev denne bog kendt pornografisk? Fordi vi stadig lever i et kønsangst og forløjet samfund. Et enkelt eksempel er nok. Som børn kunne vi ikke få ind i hovedet, at vore forældre havde været med til sådan noget svineri som et samleje. Hvor får børnene den forestilling fra? Den er en del af vor kulturelle og nationale arv, som det så smukt hedder. Mig bekendt møder man intetsteds så massivt et seksualhad som indenfor den kristne kulturkreds. Jeg tror det frem for alt er Paulus, der har givet kristendommen dette livsfjendske præg. Han hadede kroppen – kødet som den kaldes på hans slagtersprog. Korsfæstelsen var for ham en symbolsk korsfæstelse af kødet. *Alt* seksualliv er synd. Det er godt for en mand ikke at røre en kvinde, skriver han i 1ste brev til Korinth. Men enhver sin nådegave, det er ikke alle forundt at være som han. For utugts skyld tillader han da ægteskaber, thi det er bedre at gifte sig end at lide brynde. Det ægteskabelige samliv tillades altså kun som et kloakafløb for synden. Paulus gjorde kønslivet til een stor svinesti. Og sådan noget galimatias forærer man de unge i konfirmationsgave! Paulus »jager efter fuldkommenhed«, er med andre ord perfektibilist, og som alle perfektibilister hader han sig selv, fordi han ikke står mål med sin ærgerrighed, jævnfør hans groteske kamp med tornen i kødet. Selvhadere er farlige mennesker. Spørg blot sindssygelægerne og fængselsinspektørerne. De kommer til at hade hele tilværelsen. Der er temmelig langt fra Jesus' fortællinger om livet til Paulus' forbandelser og dommedagsfantasier.

Mykles bog er blevet kaldt »livsagitation«. Den er vendt mod Paulus' livshad, som man ud fra en rent humanistisk moral må bekæmpe. Den gældende moral forfølger, groft taget, følgende tre formål:

1. Hensynet til andre mennesker, f. eks.: Du må ikke stjæle!
2. Hensynet til een selv. Det ytrer sig f. eks. i skoledrengens dårlige samvittighed, når han møder uforberedt.
3. Visse tabuer må ikke krænkes. F. eks. må muhamedanerne ikke spise svinekød. De kristne har især en bunke seksualtabuer, f. eks. forbudet mod onani. Det er syndigt at krænke disse tabuer, uanset om det gavner eller skader noget menneske. Det er altså ikke hensynet til mennesket, men til en eller anden grum gud eller ånd, der ligger bag.

En humanistisk moral har alene mennesket til formål og kan derfor kun anerkende de under 1) og 2) nævnte hensyn, hvilket også er rigeligt. Man vil altid være i restance. Tabuerne må derimod afvises som den rene urskovsmagi. Mykles detaljerede skildringer tjener alene det formål *at rense det seksuelle for alle tabuforestillinger, så at alene hensynet til mennesket står tilbage*. Andre har skrevet med samme formål, men Mykle kan lide det sunde. Der er langt fra »Rubinen« til *Jean Genets* og andres perverterede selvbekendelser.

Herhjemme forbød vi ikke bogen. Fanatismen er ikke så udbredt, som i de norske trakter. Men på danskerne lurder en anden fare. Vi elsker de uldne standpunkter, som ikke kan fornærme nogen, simpelt hen fordi de er intetsigende. Bag den runde danske elskværdighed vil man ofte møde en stor indre usikkerhed, fordi vi intet standpunkt har taget. Vi hader at vælge. Næsten hele befolkningen er medlem af folkekirken. 4–5 procent kommer der. Resten har simpelt hen intet standpunkt taget. De sender børnene til religionsundervisning. Når de kommer hjem og spørger, viger forældrene ud. Det gør ikke børnene mere trygge. Alle parter – også præsterne – ville være bedre tjent med en virkelig stillingtagen. Mykles bog går ind for radikalisme i modsætning til de uldne standpunkter. Også i den bevægelse jeg og de fleste af mine læsere tilhører, kunne der være brug for mere radikalisme. Det kan være nødvendigt for at få ungdommen med, og for at vi ikke skal stivne i een stor gråmeleret middelstand.

NY HØJSKOLE

Esbjergs nye højskole blev taget i brug i 1956. Allerede nu er man i gang med at forberede den næste nye højskolebygning, den der som omtalt andetsteds i dette hefte skal bygges uden for Helsingør til afløsning af Roskilde Højskole.

Der er nedsat et udvalg med *Chr. Christiansen* som formand til at arbejde med sagen. Udvalget har vedtaget at udskrive en offentlig arkitektkonkurrence om opgavens løsning for derved at få det bedste og smukkeste resultat frem og har samtidig anmodet *Arbejderbo* om at være behjælpelig med konkurrencens tilrettelægning og senere med byggeriets gennemførelse.

For at se, hvorledes andre har løst tilsvarende opgaver, foretog udvalget og Arbejderbo i sommer en studierejse til nyopførte højskoler i Danmark, Tyskland og Sverige.

De efterfølgende fotografier er optaget på studierejsten af lederen af Arbejderbo's tekniske afdeling, arkitekt *Stig Svanholt*.

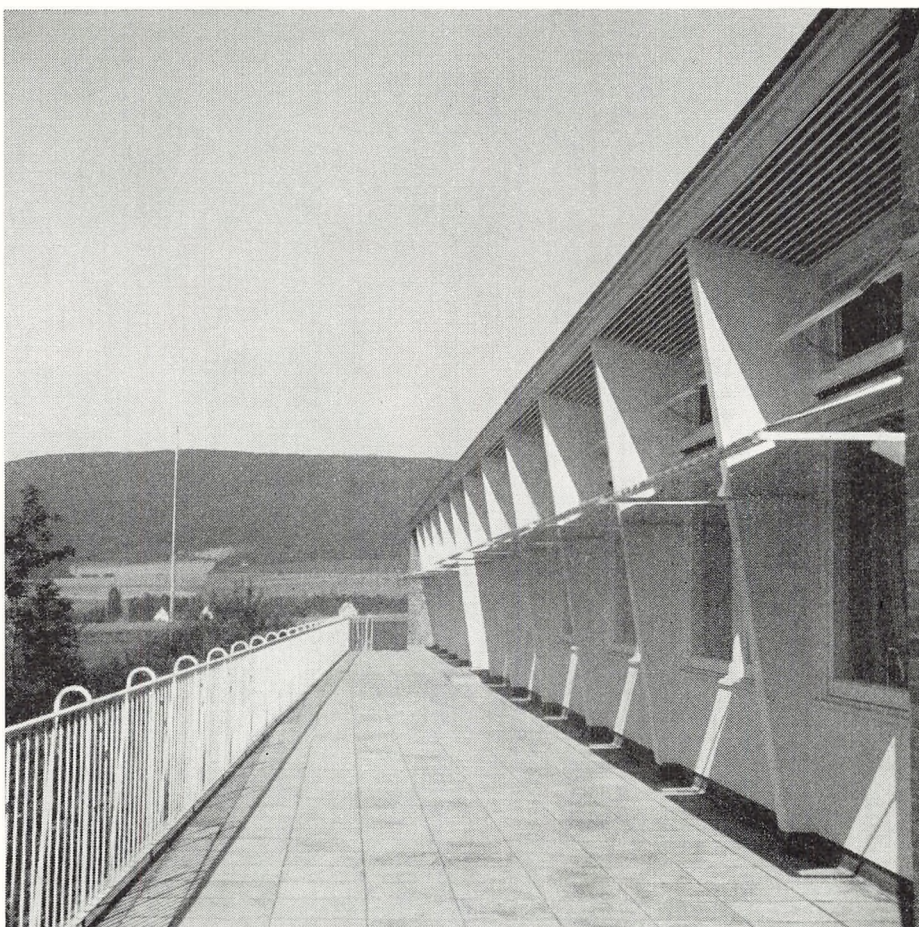
Søhus Gartnerihøjskole ved Odense

Skolen er opført som en een-etages bygning i 1953 og har plads til 45 elever. Billedet viser hovedindgangen, der til højre giver adgang til forstanderbolig, til venstre til den forbindelsesgang, hvortil alle skolens lokaler og elevværelser vender.

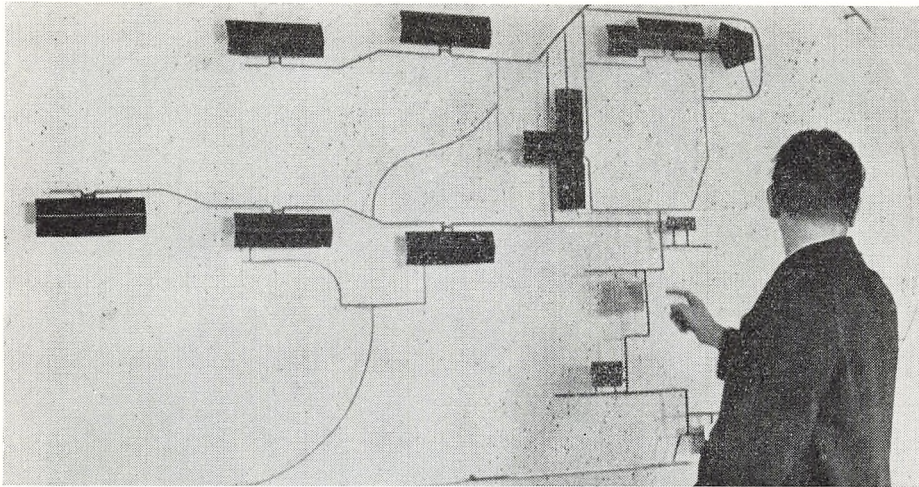
Højskole i Bergneustadt, Tyskland

Skolen, hvis officielle navn er: »Die Heimvolkshochschule der Friedrich-Ebert-Stiftung«, ligger i et bjergterræn vest for Köln. Skolen er helt ny. Den havde sine første elever 12. marts 1956. Billedet viser en del af højskolen. Fløjen tilhøjre med solskærme af natursten indeholder undervisningslokaler, spisesal og køkken. Bagved denne fløj ses tilvenstre den 3-etages elevbygning med værelser til 56 elever.

Højskole i Springe, Tyskland

Skolen ligger på et stærkt skrånende terræn vest for Hannover. Den er opført i 1952 for midler fra De samvirkende Fagforbund i Tyskland (D.G.B.) og består af 3 bygninger, hvoraf den ene indeholder kontorer, ekspedition, køkken, spisesal og personaleboliger, den anden undervisningslokaler og den tredje værelser for 42 elever. Billedet viser en udvendig forbindelsesgang foran undervisningsbygningen. Den tjener både som solterrasse og som adgang til elevbygningen.

Runöskolen, Sverige

Skolen er opført i 1952 i et typisk svensk skovterræn af Fackföreningarnas bygnadsproduktion. Skolen består af ni enheder i selvstændige bygninger. På billedet ses i midten den T-formede spisesals- og køkkenbygning, hvor 360 personer kan spise samtidig. Øverst til højre undervisningsbygningen, til venstre de 5 ens elevbygninger til ialt 200 elever.

Kommuneskole i Sigtuna, Sverige

Skolen er opført i 1956 og består af en hovedbygning, der indeholder undervisningslokaler, dagligstuer, spisesal og køkken samt to fritliggende elevbygninger med plads til ialt 72 elever. Billedet er fra et samtaleværelse, hvor magelige lænestole skal fremme diskussionen.

Aksel Jørgensen: Fra dansebullen. 1908. Tegning.

„Højskoleliv“

bag

jerntæppet

HER i Vesteuropa har de fleste sikkert haft en begrundet formodning om, at højskoleliv bag jerntæppet formede sig ikke så lidt anderledes end hos os. Men konkrete og fyldige oplysninger fra »højskole-elever« fra den anden side har det skortet på. Dette savn er imidlertid nu afhjulpet, idet en ung tysk-russisk kommunist, *Wolfgang Leonhard*, der har gennemgået både børneskolen, kollegierne, læreanstalterne og kominformskolen i Sovjetunionen samt en partihøjskole i Østtyskland, har udsendt sine memoirer efter et brud med kommunismen. De sidste år var han selv docent ved den kommunistiske »enheds-højskole« i Østzonen.

Til indledning er det bedst at fortælle lidt om den unge mand selv, således at baggrunden for hans skildringer af den kommunistiske ungdom kan blive levende for læseren. Som 13-årig måtte han sammen med sin moder, en kendt tysk kommunist, i 1936 flygte fra Hitler-Tyskland. De valgte da naturligvis at drage til Sovjetunionen, hvor de ventede at finde et nyt hjem. Moderen blev straks efter ankomsten til Moskva arresteret og sendt til Sibirien, hvor hun opholdt sig over en halv snes år, uden at sønnen vidste, hvor hun var blevet af. Drengen blev anbragt i et optagelseshjem for børn af tyske og østrigske emigranter. Han kom senere til andre børne- og ungdomshjem, lærte sig hurtigt russisk, blev ungkommunist og begyndte at studere sprog (især engelsk) i Moskvas pædagogiske institut for fremmedsproglige studier. Ved begyndelsen af den 2. verdenskrig blev han sammen med flertallet af de i Moskva boende tyskere tvangsforflyttet til Karaganda — langt mod Øst. Et år senere blev det tilbudt ham at blive optaget på Kominterns højskole, hvor han skulle uddannes med det formål at arbejde med politiske opgaver i Tyskland efter krigen. Det er

denne skole, vi om lidt skal høre ham fortælle om, idet vi vil afslutte vore indledende bemærkninger om Leonhard med et par oplysninger om hans senere skæbne.

I en alder af 23 år blev han straks efter krigens afslutning sendt til Østzonen som kommunistisk funktionær; der skulle han medvirke i skoling og uddannelse af folk, der kunne overtage den politiske og administrative ledelse af Østtyskland og Berlin. Fra september 1947 til februar 1949 var han docent ved SED-partiskolen i Klein-Machnow ved Berlin. Herfra flygtede han til Jugoslavien, efter at bruddet mellem Sovjetunionen og Tito havde fundet sted. Senere kom han til Vesttyskland, hvor han skrev sin bog »Revolutionens Børn« (»Die Revolution entlässt ihre Kinder«). Denne bog vakte overordentlig opsigt især i politiske kredse i Vesttyskland, hvor den blev en »bestseller«, men skal også have fundet stor udbredelse i Østtyskland.

Leonhards bog, der naturligvis indeholder lange skildringer af andre forhold end skole- og uddannelsesforhold (hvis man kan kalde den »drill«, de unge udsattes for, en uddannelse), giver et godt billede af de unge kommunistiske funktionærers tankegang og tankenormer. I en anmeldelse af bogen i bladet »Fremtiden« skrev Erling Bjøl herom blandt andet, at »bogen viser, at den stalinistiske opdragelse ikke bare har til formål at ensrette ungdommen, men også at nedbryde dens karakter, så den bliver et viljeløst og helt uselvstændigt redskab for de magthavende. Der sker ligefrem en bevidst fremelskning af en skidt karakter hos de folk, der skal danne regimets kadre. Systematisk trænes de op til uærlighed, opportuniste og angiveri. Desuden sørges der grundigt for, at kadre bliver korrupte gennem materielle fordele, så længe de er linietro, og nådeløs degradering til en pariatilværelse, hvis de viser mindste tegn på politisk upålidelighed... Stalinismens nedbrydning af karakteren er nok Leonhards mest rystende afsløring« ...

I »Kominternskolen« i Sovjetunionen.

I efteråret 1941 var Kominterns hovedsæde flyttet fra Moskva til byen Ufa, hovedstaden i republikken Baschkiria, ca. 1200 km fra Moskva. Her lå også læreanstalten for unge kommunistiske funktionærer, den såkaldte »Kominternskole«, som Leonhard skulle optages i. Den befandt sig i en lille landsby Kuschnarenkovo, der var uden jernbaneforbindelse med omverdenen. Den eneste forbindelse var om sommeren en dampskibsforbindelse og om vinteren slædetrafik. Det var altså et ideelt sted for en politisk skole, der skulle være så ubemærket som muligt, og hvis elever ikke måtte have kontakt med omverdenen.

Skolen havde til huse i et par større, lidt forsømte bygninger, åbenbart et tidligere gods. Foruden hovedbygningen var der to-tre sidebygninger. I midten

var en stor plads. Vi lader Leonhard selv fortælle om sin ankomst og optagelse i skolen:

»Jeg blev modtaget af en kvindelig sekretær, som — efter den sædvanlige indledning — så mig stift i øjnene og sagde:

»Her i denne skole har vi nogle særlige regler. For det første må De aldrig uden særlig tilladelse forlade skolens område. Overtrædelse af denne regel kan have svære konsekvenser. For det andet er det en selvfølge, at De aldrig i noget brev må give den ringeste antydning af, hvor De befinder Dem. Ordet »Kominternskole« må aldrig stå i brevene eller anføres som afsender...

Og nu kommer det vigtigste. De må ikke overfor nogen her nævne Deres virkelige navn og ej heller fortælle det ringeste om Deres tidligere liv. Ikke engang de, som De måske her kender fra tidligere tid, må nævne Deres virkelige navn. Hvilket navn vil De bruge her?»

»Linden«.

»Godt, altså fra nu af hedder De Linden.«

Efter at have fået anvist sin soveplads i en større sovesal, hvis pauvre udstyr stod i skarp modsætning til den udmærkede kost, som eleverne fik — trods krigstidens strenge rationering, fik Leonhard snart efter at vide, at det ikke var tilladt eleverne at ryge eller drikke selv den mindste smule spiritus, ligesom enhver nærmere kontakt med det andet køn var strengt forbudt, hvilket sidste ofte kunne være svært nok, sukker Leonhard, da skolen også rummede en del skønne spanierinder.

Det var nu den negative side af skolens liv. Den forestående uddannelse var alt andet end hyggelig. Om sit første besøg hos skolens direktør fortæller Leonhard:

»Direktøren syntes særlig at interessere sig for mine politiske kundskaber:

»Har De læst de vigtigste værker af marxismens og leninismens klassikere?»

»Ja, naturligvis. Af Lenins værker har jeg læst »Hvad nu?«, »Et skridt frem, to tilbage« samt »Socialdemokratiets taktik under den demokratiske revolution«.

Han afbrød mig og stillede hurtigt en række spørgsmål om indholdet i disse bøger. Jeg bemærkede, at disse spørgsmål var således formulerede, at det straks kunne opdages, om jeg virkelig havde læst og forstået bøgernes indhold.

Jeg besvarede kort hans spørgsmål. Kun et enkelt kunne jeg i øjeblikket ikke besvare: »Mod hvilken ideologisk retning vendte Lenin sig i sit skrift: »Hvad nu«?

Direktøren smilede: »Nå, det ved De dog sikkert. Mod »Økonomisterne«.

Direktøren var iøvrigt tilfreds med samtalen og gav Leonhard anvisninger for det fremtidige studium på skolen.

Eleverne var delt i sproggrupper. Den største gruppe var den spanske, der talte 30—40 studerende. Den tysktalende gruppe bestod af 15—20 personer. De andre grupper var endnu mindre. Der var ingen englændere eller amerikanere på skolen. Undervisningen fandt hovedsagelig sted gruppevis. Kun særlig vigtige emner behandlede for samtlige elever samlet. Talen blev da oversat i hver enkelt gruppe, uden at det voldte større besvær. Også lærerne havde »dæknavne«; det var iøvrigt højt kvalificerede kommunistiske funktionærer.

Hvad lærte man nu på skolen? I de 10 måneder, som Leonhard tilbragte på skolen før dens nedlæggelse, blev følgende emner gennemgået: Det tyske kommunistiske partis historie, Sovjetunionens kommunistiske partis historie, Weimarrepublikken, fascismen, den 2. verdenskrigs karakter og forløb, nationaløkonomi, dialektisk og historisk materialisme, den kommunistiske Internationales historie, en oversigt over Tysklands historie.

Hvert emne behandlede i en række forelæsninger, ved hvis afslutning der gaves oplysning om den litteratur, der skulle læses til forberedelse af behandlingen i den påfølgende studiekreds, der arbejdede ca. tre timer ad gangen. Foruden den obligatoriske litteratur blev der opgivet supplerende litteratur.

Der var ansat et bestemt antal timer til gennemgang af den opgivne litteratur. Eleverne var pligtige at gøre notater, som lejlighedsvis kontrolleredes. Efter dette selvstudium behandlede stoffet i studiekredsene.

Gennemgangen af stoffet var meget grundig. Undertiden måtte en af eleverne påtage sig rollen som forsvarer af modstandernes ideologi, f. eks. nazismen, medens de andre skulle imødegå ham. Alle nazismens klassikere, småskrifter, manifeste etc. blev da gennemgået— ganske som i de andre emner. Men der var dog en grænse: Ingen måtte høre eller læse noget om kommunistiske oppositionsgrupper, f. eks. om Trotskister, Bukarinister etc. Ikke en eneste linje af deres skrifter var tilgængelig for eleverne.

Foruden dette stof behandlede »aktuelle problemer«. Derunder blev det pålagt hver enkelt elev at tage selvstændig stilling til alle mulige politiske spørgsmål. På denne måde skulle eleverne skoles til straks at reagere »politisk rigtigt« overfor alle spørgsmål i Sovjets politik. Hensigten var at opøve eleverne til på ethvert sted og til enhver tid at kunne forklare, popularisere og eventuelt forsvare Sovjetunionens politik og forholdsregler.

»I stedet for at befatte sig så meget med Sovjets atom- og brintbomber, burde man i Vesteuropa i højere grad have sin opmærksomhed henvendt på den så glimrende organiserede politiske skoling og ideologiske uddannelse af funktionærerne i stalinismen«, siger Leonhard.

Studier, militære øvelser og uendelige forelæsninger.

Leonhard troede – inden sin indtræden i Kominternskolen – at han altid havde været flittig og pligtopfyldende under sine studier i andre læreanstalter. Men intet af, hvad han havde oplevet der, kunne sammenlignes med arbejdet i Kominternskolen:

»Fra tidlig morgen til sen eftermiddag hørte vi forelæsninger. Efter middagsmaden havde vi en lille times fritid. Tiden indtil aftenmaden gik med studie-kredsarbejde eller selvstudier, der i reglen blev kontrolleret af gruppelederne eller klasselæreren.

Efter aftenmaden var der officielt »fritid«. Men alligevel kunne man ikke sjældent se de fleste elever indtil klokken halv tolv i læsestuen. En halv time før midnat var der »aftenappel«, og så var den officielle arbejdsdag til ende, men vi havde lov til at arbejde videre i læsesalen. Lørdag eftermiddag kunne vi gøre alt, hvad vi ville — bortset fra at drikke spiritus, forelske os, forlade skolens område, nævne vore virkelige navne, fortælle noget om vort tidligere liv eller skrive noget om vort nuværende liv i vore breve. Men bortset fra disse »ubetydelige« begrænsninger var alt tilladt: Vi kunne sove, gå spadsereture, spille fodbold, underholde hinanden eller synge fællessange. — Dog blev »underholdningen« også snart »organiseret« i et sådant omfang, at den mistede enhver tillokkelse for eleverne«.

En skønne dag fik de også at vide, at de foruden deres hidtidige morgengymnastik også skulle deltage i militære øvelser — udenfor skoletiden. Leonhard udtaler, at disse øvelser ikke var meget værd i militær henseende, men de bidrog til yderligere at indskrænke den knapt tilmålte fritid.

Ganske enkelte elever blev bortvist fra skolen for overtrædelse af reglementet eller lignende. Disse gik meget hurtigt »i hundene«. De kunne ingen stilling få og måtte tage til takke med det elendigste arbejde. Under disse omstændigheder foretrak de fleste at forblive på skolen.

I maj 1943 blev Komintern opløst og kort efter blev også Kominternskolen lukket.

Partiskolen »Karl Marx«.

Da Leonhard i 1945 kom til Østberlin, fik han først anvist en række forskellige opgaver, men i september 1947 blev han udnævnt til docent ved partiskolen »Karl Marx«. Den befandt sig dengang i Liebenwalde, ca. 35 km nordøst for Berlin. Skolen havde også elever fra Vesttyskland. Skolens leder Rud. Lindau forklarede Leonhard skolens virksomhed. »Vi har hidtil haft 6-måneders kursus, men herefter starter vi de første 2-årige kursus. De 6-måneders kursus skal gan-

ske vist føres videre, men med den opgave at uddanne og skole unge, velegnede partifæller til teoretisk funderede funktionærer og ansvarlige partiledere.«

Forud for hver forelæsning får alle eleverne et kort hektograferet forelæsningsprogram, hvori også er opgivet den litteratur, der skal læses om emnet. Efter forelæsningen kan de gennemgå stoffet i læsesalen, og den næste dag behandles det i en tre-timers studiekreds. Hver tredje måned afholdes skriftlige prøver, og efter hvert semester finder skriftlig og mundtlig eksamen sted.

Læsematerialet med kilder og litteraturuddrag til hvert emne omfattede ikke sjældent 20–30 tætte maskinskrevne sider. Oversigten over forelæsningerne indskrænkede sig derimod i reglen til korte henvisninger vedrørende det pågældende emne. Her er et eksempel på et sådant forelæsningsprogram:

(Kun til indre brug i skolen.)

F.I-43-D-1-9-48.

Filosofi.

Oversigt over forelæsningen om dialektisk og formel logik:

Spørgsmålets betydning for forståelsen af de dialektiske modsigelsers og den dialektiske metodes væsen.

Henvisninger til dette problems klassikere. Engels om den formelle logik som en bestanddel af filosofien. Lenin om den formelle logiks grænser og om dialektikkens, logikkens og erkendelsesteoriens væsen.

I hvilken forstand er den formelle logik berettiget og nødvendig? Hvori består forskellen mellem dialektisk modsigelse og modstridende mening?

Forskellige arter af dialektisk modsigelse (forskellige sider og tendenser, styrken i fremtoningen, overgang, bevægelse, uholdbarhed, antinomi o.s.v.).

Modsigelsen i lyset af den moderne naturvidenskab (atomstruktur, lysets og materiens dobbelte natur).

De logiske loves utilstrækkelighed som kriterier for sandheden.

Den praktiske betydning af forholdet mellem dialektik og formel logik (den flersidige enhed, elasticitet, bevægelighed, totalitet med bestemthed, klarhed og dybde i dialektikken).

Ansvarlig: Viktor Stern.

Læst: Hans Joachim Menke.

Forholdene på denne skole var — bortset fra det vanskelige stof — mønsterværdige, i hvert fald i sammenligning med Kominternskolen. Forplejningen var rigelig — trods sulten og rationeringen andre steder. Alle eleverne fik lomme penge, og deres familier fik udbetalt elevens hidtidige løn eller gage. Eleverne havde lov at skrive breve og at rejse til Berlin om lørdagen. De havde også lov at forlade skolens område på hverdage. Heller ikke studiekredsarbejdet var så

strengt. »Forkerte« anskuelser og »urigtige« formuleringer blev ganske vist skarpt kritiseret, men medførte dog ikke øjeblikkelig eksklusion af skolen eller partiet.

Eleverne, der ikke havde kendt Kominternskolens strenghed, var dog ofte af en anden mening. En tidligere socialdemokrat stønnede: »Jeg føler mig her som i en spændetrøje«. Så fortalte han lidt om opholdet i de gamle socialdemokratiske højskoler. »Derefter forstod jeg ham.«

Denne skoles undervisning var af en anden art end Kominternskolens. Her var ingen undervisning i illegalt arbejde, ej heller militære øvelser. Derimod var det rent teoretiske studium ofte mere omfattende end i Kominternskolen.

I faget »filosofi« fik eleverne først et overblik over hele filosofiens historie. Først derefter behandlede udførligt Marx' og Lenins filosofi.

Under nationaløkonomi behandlede Karl Marx »Kapitalen« afsnit for afsnit. Dernæst uddrag af økonomiske skrifter af Hilferding, Rosa Luxemburg m. m. samt Lenins teori om imperialismen og endelig den socialistiske nationaløkonomi.

Forelæsningerne om »Marxismen-Leninismens grundproblemer« omfattede de samme emner som på alle andre partiskoler fra Eisenach til Peking: Klasserne og klassekampen — læren om staten — formelt og virkeligt demokrati — arbejderklassens rolle — læren om partiet — kampen mod opportunisten, reformismen og revisionismen — strategi og taktik — agrarspørgsmålet — det nationale spørgsmål og kolonispørgsmålet.

Der blev lagt stor vægt på studiet og gendrivelsen af »fjendtlige« teorier og »modstander-anskuelser«.

Ganske som i andre partiskoler var alle skrifter af Trotski og Bukarin bandlyst. Det samme gjaldt alle andre oppositionelle elementer. Senere blev disse bestemmelser yderligere skærpet. Da en af lærerne ved gennemgangen af sit stof nævnte Paul Frölichs navn, styrtede fakultetets kvindelige leder ned fra podiet og skreg som en rasende: »Jeg tåler ikke, at man her nævner navne på trotskistiske forrædere.« (Paul Frölich havde samarbejdet med Karl Liebknecht og Rosa Luxemburg, men senere tilsluttet sig oppositionen).

— — —

Leonhard slutter denne omtale af »Karl Marx«-skolen med at redegøre for de store udvidelser, denne skole efterhånden fik. Der indførtes 3-års-kurser for ledende funktionærer og 5-års-fjernundervisning. Skolen fik efterhånden samme eksamensrettigheder som universiteterne. »Fra disse kursus udgår der hvert år — stadig flere — tusinder af skolede funktionærer, der er gennemsyret af rigtigheden af deres verdensanskuelse«, siger Leonhard. Med dette in mente forstår man bedre kommunismens »sejrs-march«.

Aksel Jørgensen: Syngepigen, Træsnit, 1909.

Skal industrien decentraliseres?

Spørgsmålet om industrien i højere grad skal spredes over landet i stedet for at samles visse steder, har i forskellige former været under debat og er blevet betragtet fra forskellige synsvinkler, vel nok mest i forhold til de beskæftigelsesmæssige interesser der knytter sig dertil. Men vel også ud fra et ønske om at få en eller flere industrivirksomheder placeret netop ved denne eller hin by, købstad eller andre former for bymæssige dannelser.

Da jeg af AOF blev anmodet om for det udvidede fagforeningskursus på Roskilde højskole i sommer at holde et foredrag om dette emne, kan jeg heller ikke sige mig fri for, at en vis portion provinsegoisme umiddelbart gjorde sig gældende. Læseren kan nu på grundlag af min opfattelse, sådan som den her nedfældes, vurdere om lokalpatriotisme eller saglige vurderinger er det fremherskende.

Først bliver det nødvendigt med lidt statistisk materiale for at konstatere den nuværende placering af den danske industri. I *Statistiske efterretninger* 49. årg. nr. 49 findes en oversigt over den danske industris geografiske fordeling. Denne viser, at der i Danmark findes 6686 industrivirksomheder – kun virksomheder med mere end 6 arbejdere er medregnet, og disse virksomheder beskæftiger 325.000 arbejdere.

Det er disse to hovedtal, der danner grundlaget for mine betragtninger. For oversigtens skyld følger her aftryk af hele tabellen:

Willy Sørensen er borgmester i Vejle. Artiklen her er et optryk af et foredrag, han holdt dette efterår på det udvidede fagforeningskursus på Roskilde Højskole.

*Antal virksomheder, beskæftigede samt samlet lønudbetaling
fordelt på landsdele i 1955.*

	Antal virksomheder	Samlet personel	Heraf arbejdere		ialt
			mænd	kvinder	
København og Kbhs. amtsrådsreds	2.807	156.797	76.921	42.479	119.400
Øerne øst for Storebælt iøv.	956	41.833	29.203	5.560	34.763
Øerne vest for Storebælt	603	29.461	17.798	6.187	23.985
Østjylland ¹⁾	1.060	46.999	25.582	12.020	37.602
Nordjylland ²⁾	422	21.673	13.690	4.377	18.067
Vestjylland ³⁾	631	19.557	9.988	5.725	15.713
Sydjylland ⁴⁾	207	8.777	5.170	1.667	6.837
Hele landet	6.686	325.097	178.352	78.015	256.367

	Samlet personel	Kvindelige arbejdere	Samlet løn- udbetaling
	i pct. af folketallet	i pct. af samtlige arbejdere	
	pct.	pct.	1000 kr.
København og Kbhs. amtsrådsreds	12,5	35,6	1.691.188
Øerne øst for Storebælt iøv.	5,2	16,0	420.748
Øerne vest for Storebælt	7,3	25,8	280.288
Østjylland ¹⁾	6,5	32,0	418.328
Nordjylland ²⁾	4,4	24,2	196.483
Vestjylland ³⁾	3,6	36,4	172.445
Sydjylland ⁴⁾	4,1	24,4	79.864
Hele landet	7,3	30,4	3.259.344

1) Omfatter Vejle amt, Skanderborg amt, Århus amt, Randers amt.

2) Omfatter Ålborg amt, Hjørring amt, Thisted amt.

3) Omfatter Viborg amt, Ringkøbing amt, Ribe amt.

4) Omfatter Haderslev amt, Åbenrå amtsrådsreds, Sønderborg amtsrådsreds, Tønder amt.

Det fremgår af tabellen, at af de 6686 industrivirksomheder er 2807 beliggende i København og Københavns amtsrådsreds, altså det, der betegnes Storkøbenhavn, det er 42 % af samtlige industrivirksomheder, og tager vi procenten af samtlige beskæftigede i industrien, bliver tallet endda højere, nemlig 48. *Praktisk taget halvdelen af det samlede antal industriarbejdere findes altså i Storkøbenhavn* – et forhold der sikkert overrasker mange. Og så blot lige et par enkelte tal mere. Af det samlede folketal er i Storkøbenhavn 12,5 % beskæftiget i industrien, medens gennemsnittet for hele landet er 7,3 % og med meget store afvigelser fra landsdel til landsdel og fra by til by. Med disse tal er fastslået med tilstrækkelig tydelighed den stærke centralisation af industrien i det storkøbenhavnske område.

Hvad er så årsagerne til denne stærke centralisation? Der er mange. For det første den historiske udvikling. Overgangen fra håndværk til industri har haft

de bedste betingelser i det store bysamfund, alene i kraft af de større afsætningsmuligheder uden store transportudgifter, oversigten over de mængder af ensartede produktioner, der kunne forventes afsat o. lign. Dette gælder i hvert fald f. eks. levnedsmiddelindustrien, bygningsmaterialeindustrien og beklædningsindustrien. Dernæst, og af noget nyere dato, er de økonomiske forudsætninger, hvor Storkøbenhavn har kunnet nyde godt af den stærke finansielle koncentration i hovedstaden. Lad mig blot nævne storbankerne, de store forsikringselskaber, de landsomfattende økonomiske organisationer som fagforbund og arbejdsløsheds-kasser. Der er med andre ord suget penge fra hele det øvrige land til København og derved skabt lettere muligheder for finansiering af industrien.

Det er disse faktorer, der har skabt den nuværende industrielle geografiske status.

Skal vi så forsøge at ændre denne udvikling og give den et andet geografisk forløb, eller er det det hensigtsmæssige, der har bundfældet sig, eller vil som en tredje mulighed udviklingen på dette område ændre sig ved selvvirkende kræfter? Det er faktisk det, jeg her skulle forsøge at klare op.

Jeg mener, at udviklingen bør føres hen imod decentralisation af industrien. Mange grunde taler for dette. Det er nødvendigt at skaffe beskæftigelse til de nuværende arbejdsledige i provinsen, hvor ledigheden gennemgående er større end i København. En flytning af provinsens arbejdsløse til Storkøbenhavn vil være ensbetydende med, at der skabes endnu større boligvanskeligheder end de i forvejen eksisterende i dette område, samtidig med at boliger muligvis står ledige ude i provinsen. Man skaber altså en situation der befordrer en samfundsmæssig fejlinvestering i boliger. Den nødvendige investering for at skabe en bolig er nogenlunde af samme størrelsesorden, som den investering der skal til for en helårs industriarbejder, nemlig ca. 50.000 kr.

Det er altså betydelige beløb, der skal investeres for at afskaffe ledigheden. Og gøres dette ikke på den geografisk rigtige måde, vil det koste samfundet det dobbelte af, hvad der er nødvendigt, eller måske endda mere end det. Det er nødvendigt lige at gøre befolkningstilvæksten op. Det stiller sig sådan for de første 10 år efter krigen, at befolkningstilvæksten har fordelt sig med 49 % til Storkøbenhavn og 51 % til købstæderne med forstæder, d. v. s. at disse to områder har opsuget flugten fra land til by. Boligbyggeriet har fordelt sig sådan, at Storkøbenhavn tegner sig for 44 %, købstæder med forstæder for 56 % i samme periode. Men så kommer det overraskende i udviklingen: af erhvervsbyggeriet tegner Storkøbenhavn sig for de ca. 66 %. Disse tal viser, at fortsætter denne udvikling, skal boligbyggeriet forceres i Storkøbenhavn for at skaffe boliger til den stigende befolkning.

Som bekendt har tempoet for boligbyggeriet i denne periode været statsreguleret, stort set med afgørende hensyntagen til arbejdskraftens (bygningshåndværkernes) tilstedeværelse i de områder, hvor statslån er givet. Det har resulteret i en nogenlunde fuld beskæftigelse for bygningshåndværkerne over hele landet, men med den følge, at medens købstæderne stort set har fået bugt med bolig-nøden, så er der fortsat en ikke ringe boligmangel i det storkøbenhavnske område. Omvendt har Storkøbenhavn ved at tegne sig for den overvejende del af den erhvervsmæssige byggevirksomhed, netop som følge af den industrielle udvikling, kunnet opsuge den tilvandrede arbejdskraft, medens købstædernes arbejdsløshed er betydelig større, som følge af mindre industriel investering.

Såfremt udviklingen med overvejende centralisering af industrien i Storkøbenhavn fortsætter, vil resultatet blive, at bygningshåndværkerne fra købstæderne må bryde op og søge til København, bl. a. for at være med til at løse hovedstadens og hovedstadsområdets boligspørgsmål, men de vil i så fald yderligere skærpe behovet for boliger i dette område. Virkningen heraf vil da være, at for hver gang der i det storkøbenhavnske område investeres for eks. 50.000 kr. til en ny helårsarbejder i industrien, skal der investeres andre 50.000 kr. til en bolig til den pågældende. Og trukket helt ud i den yderste konsekvens: et eller andet sted i en købstad eller stationsby står der en bolig af samme værdi ledig, fordi der ikke findes arbejdsmuligheder. Det har i så fald ved en forkert geografisk placering af den industrielle investering kostet ekstra 100.000 kr. at få en mand i arbejde og ordne hans boligforhold.

Det danske samfund har simpelthen ikke råd til noget sådant. Men må gå en anden vej. Ved en decentralisering af de kommende industrielle investeringer kan der nås det efter min mening rigtige. En reduktion af den industrielle (erhvervsmæssige) ekspansion i Storkøbenhavn vil frigøre tilstrækkelig arbejdskraft (bygningshåndværkere) til at boligbyggeriet kan forceres, så normale tilstande kan opnås. Den forøgelse af det erhvervsmæssige byggeri, der i så fald skal foregå i købstadsområderne, skaffer beskæftigelse til de bygningshåndværkere, som bliver ledige ved købstadsområdernes reducerede boligbyggeri. Og samtidig skabes arbejdsmæssige muligheder på lidt længere sigt for de arbejdsløse i de nye virksomheder der etableres.

Det er vel værd at tilføje, at selv med en befolkningsmæssig status som den nuværende, vil boligbyggeriet i de kommende 10 år kræve en forøgelse af tempoet for den storkøbenhavnske udbygning til i hvert fald op mod det dobbelte af den, der er kendt i efterkrigstiden. Der er stadig en boligmangel, der skal afhjælpes, ikke mindst på grund af saneringen af udtjente boliger og kravene om de nødvendige boliger til de store årgange. Og hertil kommer detailproblemer som kloaker og vandforsyning og ikke mindst de næsten kaotiske trafikale for-

hold. Københavnerne har deres besvær med at komme ud til rekreative områder i fritiden, og de har lange distancer fra og til arbejdspladsen. Alt dette kan sikkert heller ikke friste til en fortsættelse af den centralisation, der har været aktuel gennem de seneste år.

Hermed er svaret vel også givet på, om det netop er det hensigtsmæssige, der har bundfældet sig i udviklingen. Tværtimod – forskellige faktorer har spillet ind og forstærket tendenser i samfundsudviklingen, der vel ikke helt har kunnet forudses, men som, når de er konstateret, må bringes under samfundets kontrol.

De såkaldte selvvirkende kræfter vil næppe ændre denne udvikling, idet alt tyder på en fortsat og forstærket udvikling efter samme kurs, som den jeg har fremhævet som den karakteristiske i efterkrigsårene. De samme faktorer har nemlig fortsat deres gyldighed. Der er jo umiddelbare fordele for en erhvervsdrivende ved at etablere sig i det store kompakte bysamfund med den lettere vurdering af salgsmulighederne. Men boligmangelen ser den der investerer bort fra, – det er et samfundsanliggende, som vedkommende ikke selv skal betale løsningen af. Her er det helt modsat forholdene for eks. i Sverige, hvor industrien må sørge for en væsentlig del af investeringen til boliger. I Danmark kan man nøjes med at skælde ud over vanskelighederne med boligmangel, forfejlet boligpolitik og høje skatter!

Den stærke koncentration af kapital i hovedstadsområdet er ikke blevet mindre, snarere forstærket. Hertil kommer, at landbrugets mekanisering i disse år beslaglægger ikke alene landbrugets egen disponible kapital, men også en del af købstadsbefolkningens opsparede kapital. Tidligere kunne købstædernes erhvervsliv regne med en ikke ringe del af landbrugets opsparing til investeringer. Nu er det tværtimod sådan, at købstadsområderne er malket rene for midler til nyinvesteringer i større omfang. København har også her en fordel, idet landbrugets mekanisering af naturlige grunde ikke har krævet kapital indenfor det storkøbenhavnske område. Tværtimod har den store import af landbrugsmaskiner og brændselolier m. v. formentlig kunnet forøge kapitaldannelsen i København, hvor generalagenturer og hovedkontorer findes, og en ikke ringe del af avancen er nok blevet der.

Den stærke koncentration af kapital i København er vel det forhold, der først og fremmest har bevirket den industrielle koncentration i hovedstadsområdet. En del af kapitalen har måske reelt hjemsted i provinsen, for eks. de midler der ejes af forsikringsselskaber, arbejdsløsheds-kasser, fagforeninger og de landsomfattende økonomiske sammenslutninger, men den omstændighed, at denne kapital *disponeres* fra København, bevirker at der er tendens til i overvejende grad at investere den i og for det københavnske område.

Jeg håber, at disse betragtninger gør det klart, at der må en ændring og helst en snarlig ændring til, hvis alvorlige samfundsmæssige forstyrrelser skal undgås. Jeg har i overvejende grad stillet spørgsmålet i relation til boligproblemerne, fordi spørgsmålene om industrianlæg og anskaffelsen af boliger hænger nøje sammen. De repræsenterer hver for sig store samfundsmæssige investeringsinteresser, og de må ses i sammenhæng og løses i sammenhæng.

Lader vi udviklingen fortsætte, bliver resultatet fortsat bolignød i hovedstaden og arbejdsløshed i provinsen. Lad mig i den forbindelse også tage stationsbyerne og landkommunerne med, landbrugets fortsatte mekanisering vil netop give boligoverskud her i nær fremtid. Tvinger vi udviklingen i retning af industriel decentralisation, løses boligproblemerne i København, og provinsens arbejdsløshed afskaffes. Så enkel er problemstillingen. Nogen afgørende hindring for decentralisationen består ikke. Transporten af rå- og færdigvarer er ikke længere noget problem, og provinsens moderne storkraftværker er i stand til lige så godt og billigt som de københavnske at forsyne industrien med kraftforbrug af enhver størrelsesorden, og arbejdskraften er der.

SKOLERNE

Roskilde Højskole

Sommeren 1957

Som et forjættende tegn for arbejdernes højskolevirksomhed i fremtiden kan vi notere os, at begge højskolerne ved vinterskolernes begyndelse er fuldt belagte for første gang i mange år. Flere uger før skolens begyndelse kunne Roskilde Højskole melde optaget. Det var kedeligt for dem, vi måtte sige nej til, men glædeligt for de elever, der kommer til en skole uden tomme pladser, og for os, der arbejder for højskolen. Skolen i gang, med en munter, interesseret og levende flok på 76 unge.

Når vi her ved novembertid ser tilbage på den som sædvanlig hastigt flyvende og hastigt skiftende sommer 1957, er der grund til særlig at erindre, at kursussæsonen bragte os væsentlige fornyelser i det oplysningsarbejde, der her finder sted i samarbejde mellem AOF, fagforbundene og højskolen. Flere af forbundskurserne anvendte direkte formiddagens foredrag eller rundbordssamtale i eftermiddagens gruppearbejde. Det stillede store krav til indledderne. De måtte ikke alene reservere hele dagen, således at de kunne være til rådighed ved gruppernes fællesmøde sent på eftermiddagen. De måtte også være rede til og forberedt på en langt større krydsild af spørgsmål end efter et normalt foredrag. Og metoden stillede fornyede krav til gruppelederne om at være orienteret på flere områder, end de ellers er vant til. Men det lykkedes, og vi har indtryk af,

at det enkelte kursus derved kom til i højere grad end ellers at stå som en helhed, en samarbejdende helhed. Og kursusedtagerne blev mere aktive på denne måde og mere samarbejdsindstillede. Ordføreren for den enkelte gruppe skulle jo sammenfatte hele gruppens synspunkter, ikke blot ride sine egne kæphest. Selvfølgelig uden at de øvrige deltagere blev afskåret fra at udtale sig.

De store diskussioner på sommerens faglige kursus var iøvrigt præget af debatten omkring den kommende tekniske udvikling, om den nye lærlingelov og dagskole for lærlinge, arbejderbeskyttelsesloven, de nye forhandlingsregler og opdelingen i de otte grupper, af problemet industriforbund eller ej, og endelig men ikke mindst af planerne om fællesmarked, toldunion og frihandelsområde i Europa.

Af skolens egne kursus havde vi fem. De tre familjekursus, et i påsken og to i juli, og de havde alle fuldt hus. Ved disse kursus havde vi som fremmede lærere *Viggo Molin*, der iøvrigt nu er forstander for civilundervisningen i Odense, lærer ved Bernadotteskolen *Gerhard Thorsen* og Roskildebibliotekaren *Niels Munk*. Til pasning af børnevrimlen havde vi seminarieelev *Birgit Dissing* og *Eva Jacobsen*, samt *Gurli Ditlev Jensen*. Skolens udenrigspolitiske kursus fik igen i år for tredje gang stor tilslutning fra vidt forskellige kredse,

»Hvad man i barndommen o. s. v.«: Familiekurserne opdrætter fremtidens højskoleelever.

faglige, journalistiske, militære, pædagogiske. *Robert Pedersen* var leder, og gruppeledere var fængselslærer *Steen Sillemann*, lærer ved Esbjerg Højskole, cand. oecon. *Henning Rasmussen* og *Daniel Pedersen*.

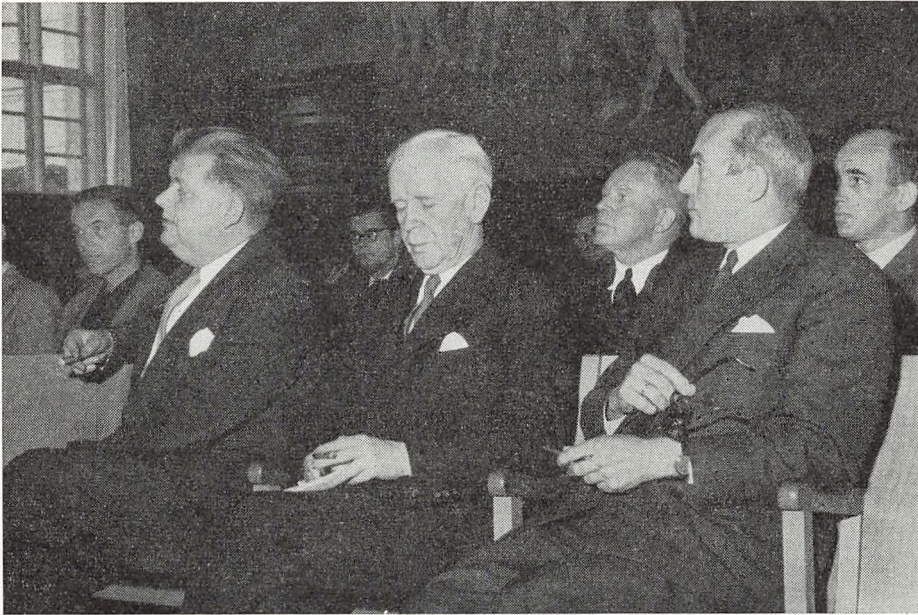
Det femte og vel på en måde det vigtigste af skolens kursus, som løber over tre år i træk, det udvidede fagforeningskursus, har stadig god tilslutning. Her mødes i to uger nogle af fagbevægelsens mest interesserede tilidsmænd for at dygtiggøre sig til deres arbejde og finde lejlighed til ikke alene faglig, men også menneskelig fordybelse. Dette kursus tilrettelægges i samarbejde med AOF.

Grundlovsrådet fik i år en tilstrømning som aldrig før. Det måtte flyttes til gymnastiksalen. Som talere kom *Julius Bombolt* og *Kai Nissen* fra De samvirkende. Underholdningen tog »De tre malere« sig af, den muntre underholdningsgruppe, som har sat kulør på mange fredagsaftener i somrens løb.

Den 14. juni fejredes Roskilde Højskoles

50-års fødselsdag, hvor skolen fyldtes med gamle elever fra Bredsdorff-tiden. Der var elever fra 1929 og helt tilbage til 1907. Mødet var tilrettelagt af seminarieforsøger *Morten Bredsdorff*. Forresten fik vi en gave den dag. Civilingeniør *Alex. Christiani*, der var her som elev nogen tid på en af Gammelgaards første vinterskoler, sendte os et fjernsynsapparat, så vi nu kan følge udviklingen af denne fantastiske opfindelse og dens anvendelse både som underholdningsfaktor og kulturredskab. Vinterskolen havde som underholdende element på åbningsaftenen den 3. november den store fjernsyns-quiz. Og sommeren igennem har vi vist fjernsyn, når der var en særlig god anledning. På ondt og godt har vi måttet anerkende fjernsynet. Vi er taknemmelige for gaven, der både vil erindre os om en venlig tanke på Roskilde Højskole og minde os om den lejlighed, hvor vi fik det.

Som afslutning på kursusåret har vi haft det årlige forhandlingsmøde eller »idé-

Fra Roskildes udenrigspolitiske kursus: Folketingsmand Per Hækkerup, chefredaktør Peder Tabor og direktør Niels Svenningsen, udenrigsministeriet.

kursus» for fagforeningsledere, et todages universitet, hvor aktive travle ledere slapper af fra kontoret og telefonen og mødes med fremtrædende personligheder også uden for arbejderbevægelsen for at drøfte tidens store spørgsmål, i år belyst af minister *Jens Otto Krag*, direktør *Arne Lund*, expeditionssekretær *Per Kirstein*, borgmester *Willy Sørensen* og general *Erik Kragh*.

Da K.B. har ligget med »den asiatiske«, har Ditlev Jensen og jeg sammen lavet beretningen for denne sommer. Og jeg kan derfor også benytte lejligheden til at give K.B. et par ord med på vejen. Pr. 1. august skete forstanderskiftet. *Grethe* og *K. B. Andersen* flyttede herfra lørdag den 3. august, og den 10. august flyttede vi ind. I denne beretning kan da indføjes alle gode ønsker for K.B. og *Grethe* og deres herlige drengegarde, når de nu skal til at leve fjernt fra Roskilde fjord. Vi håber at se dem hernede, og at de ikke vil savne stedet

alt for meget. Og at alt må lykkes godt for dem i deres nye virksomhed.

— — —

Med en fuldt belagt højskole går vi da ind i vinteren. Og med godt håb for højskolearbejdets fremtid. Ikke mindst når vi tænker også på den store udvidelse af kursusarbejdet, der stadig finder sted i disse år. Dertil kommer de store årgange, der nu rykker frem også på højskolefronten. Hvad gør vi for at modtage dem? De danske højskoler har ikke plads til dem simpelthen. Og arbejderne højskoler slet ikke. Tidens tegn tilskynder os derfor til ikke alene at tænke på og arbejde med den nye Roskilde Højskole, men påminder os også om ikke ved forhastede løsninger at hindre nye højskolefremstød. Alt tyder på, at tiden er moden til den tredje højskole.

I. K.-O.

Roskilde Højskoles kursus

Sommeren 1957

Snedkerforbundet 5.–11. maj.
Typograflærlinge 12.–18. maj.
Tømrerforbundet 19.–25. maj.
Næringsmiddelindustrien 26. maj–1. juni.
Smedeforbundets lærlingekursus 2.–8. juni.
DSF's lærlingekursus I 16.–22. juni.
AOF's studielederkursus 23.–29. juni.
Familiekursus 30. juni–13. juli.
– 21. juli–3. august.
Socialdemokratiets kvindekursus 14.–20. juli.
DSF's lærlingekursus II 4.–10. august.

AOF's kvindekursus 11.–17. august.
AOF's fagforeningskursus 18.–24. august.
Socialdemokratisk partikursus 25.–31. august.
Udvidet fagforeningskursus 1.–14. september.
Smedeforbundets svenderepræsentantkursus
15.–21. september.
Dansk Arbejdsmandsforbunds 3 kursus
22. september–12. oktober.
Udenrigspolitisk kursus 13.–19. oktober.
Forhandlingsmøde 21.–22. oktober.

Roskilde Højskoles elevforening

I år afholdtes elevmødet den 13. og 14. juli. Det indledtes med en udenrigspolitisk orientering ved *Steen Sillemann* med efterfølgende diskussion.

Efter diskussionen spistes middag, og om aftenen svang man sig i gymnastiksalen til tonerne af Stenslevs orkester. *Leif Müller*, *Leif Schibby* og *Mona Knudsen* optrådte med sange og monologer, og i løbet af aftenen serveredes øl og pølser. Lørdagen sluttede stemningsfuldt med bål ved fjorden.

Søndag formiddag afholdtes generalforsamlingen. Formanden *Erik Kallenberg* bød velkommen og udtalte mindeord over afdøde forstander *Hjalmar Gammelgaard*.

Til dirigent valgtes *Poul Erik Olsen*. Dagsorden ifølge lovene. Under formandens beretning, der gav anledning til god diskussion, omtales bl. a. »Smeltediglen«, som man foreløbig vil forsøge udsendt to gange årlig, samt hvilke bestræbelser man yderligere kunne gøre for at stimulere medlemmernes interesse for foreningens liv og virke. – Endvidere diskuteredes kontingentets opkrævningsform, og

der vist interesse for at forsøge girokupon udsendt sammen med »Smeltediglen«. – Beretningen godkendtes. Kasserer *Kai Jørgensen* oplæste regnskabet, der godkendtes.

Da der ikke var indkommet forslag, gik man videre til næste punkt, fremtidigt virke. Herunder fremkom der interessante synspunkter vedrørende ændringer i elevmødets afholdelse. Om man f. eks. ikke kunne lade vinter-eleverne opføre et af deres skuespil i stedet for ballet i gymnastiksalen, eller eventuelt en kombination af begge dele.

Genvalgt blev *Erik Kallenberg*, *Kai Jørgensen* og *Toni Knudsen*. Nyvalgte er *Poul Erik Olsen* og *Mona Knudsen*, samt suppleanterne *Harry Fink* og *Erling Christensen*. Revisorer og suppleant genvalgtes.

Da *Ib Koch-Olsen* var blevet forhindret i at komme, måtte *K. B.* causere alene søndag eftermiddag, hvilket blev gjort i funklende oplagt form. Et festligt punktum på hans afskedtagen og mødets officielle del iøvrigt.

Søndagens program sluttede med eftermiddagskaffe i haven. *Mona Knudsen.*

Bestyrelsen.

Erik Kallenberg, Ydunsvej 10 A, Helsingør
(formand).

Kai Jørgensen, Roskilde Højskole (kasserer).

Mona Knudsen, Blommestien 3, Greve strand
(sekretær).

Toni Knudsen, Ægirsgade 7, 3. sal, K.

Poul Erik Olsen, Donaugade 1, 2. sal, S.

Københavnsudvalget.

Kaj Hansen, Præstemosen 3, 2. sal, Valby.

Martin Petersen, A.O.F., Nr. Farimagsgade 11, K.

Poul Erik Olsen, Donaugade 1, 2. sal, S.

Husk at melde flytning, til postvæsenet eller kassereren.

Roskilde Højskoles elevforening.**Regnskabsoversigt 1. oktober 1956—30. september 1957.****Indtægter:**

Kontingenter	3.999,25
Renter på giro	8,60
Overtaget fra Kbh.-udvalget	9,00
Indsamlet ved elevmøder	80,50
Solgt emblemer	80,00
Solgt 5 Gammelgård-bøger	25,00
Overført fra 1955-56	32,46
Lån	200,00

4.434,81

Udgifter:

Porto, papir, tryksager	1.222,90
Transport af elevskrift m. m.	29,90
Elevskrifter	2.100,00
Afdrag på elevskrifter	200,00
Kassererhonorar	290,00
Forårsfesten	200,00
Gave	95,00
Gammelgårds bære	100,00
Bestyrelsesmøder (rejser)	45,00
Landselevforeningen	122,00
Gebyrer på giro	1,58

4.406,38

Kassebeholdning
 28,43 |

4.434,81

Otto Jensens mindefond.**Indtægter:**

Indestående på bankbog	19.890,35
Tilskud fra elevforeningen	900,00
Tilskud fra Textilarb.forb.	400,00
Tilskud fra Sjæll. bondest. sparek.	200,00
Renter	994,50

22.384,85

Udgifter:

Elevstipendier	1.500,00
Indkøbt obligationer	20.140,00
Omkostninger:	
1½ ‰	30,21
Rente i 128 dage 5 %	471,11
Indestående på bankbog	243,53

22.384,85

Aktiver: 26.500 kr. 5 % obligationer i Østifternes Kreditforening.

Regnskabet revideret og godkendt den 11. oktober 1957.

Boye Hansen. Rachel Kvarme Pedersen.

Revisorer.

Aksel Jørgensen: Gadevise 3. 1908. Tegning.

Esbjerg Højskole

Sommeren 1957

D.U.I.'ere, Ungdomsklubledere, Sikkerhedsrepræsentanter, Samarbejdsudvalgsmedlemmer, Kooperatører, Pakistanere, Burmesere, Egyptere og andre Asiater og Afrikanere, Nordiske Jernbaneværkmestre, Direktører og Ingeniører, Fællestillidsmænd og Tillidsmænd, Kvindelige Arbejdere og Kvindesamfundskvinder, Far og Mor og Børn, Sangere og Filmfremvisere var blandt de ca. 2500 kursister, der deltog i 36 forskellige kurser på Esbjerg Højskole i sommeren 1957. Tilsyneladende en babylonisk forvirring – men kun tilsyneladende. Samler vi brikkerne lidt mere systematisk, kan vi få et mere overskueligt billede af sammenhængende grupper. Brikkerne kan f. eks. samles på følgende måde.

1. Forbundskurser: – 12 forbund har holdt tillidsmandskurser (formands- og kassererkurser). Nogle af disse forbund har holdt 2 kurser indenfor samme periode.
2. Specielle kurser i samarbejdsudvalg, sikkerhed og andre faglige spørgsmål: 6 samarbejdsudvalgskurser (i 8 og 14 dage), 1 sikkerhedskursus og 1 14 dages udvidet fagforeningskursus.
3. Kurser vedrørende fritiden: kursus for filmfolk, ungdomsklubledere, D.U.I.'ere, studieledere, medborgerkurser og 2 familiekurser à 14 dages varighed.
4. Kooperative kurser: 2 kurser for kooperative tillidsmænd og funktionærer.
5. Virksomhedskonferencer med repræsentanter fra arbejdsledere, arbejdsgivere og arbejdere.
6. Internationale kurser: ILO-Seminar, WAY-Seminar, Skandinavisk kursus for Stenindustriarbejdere, Nordiske Jernbaneværkmestre, Tyske Fagforeningsfolk.

Det vil ses, at skolen først og fremmest har været brugt af fagbevægelsens forskellige tillidsmænd, enten til deres eget fags indre anliggender eller til specielle kurser i samarbejdsudvalg og sikkerhedsspørgsmål. På de sidstnævnte kurser, der arrangeres af AOF under medvirken af skolens lærerkræfter, er vi i stigende grad gået bort fra foredragsformen og over i gruppearbejdet. Gruppearbejdet er koncentreret om arbejds- og tidsstudier og regnskabsvæsen.

Udvidet fagforeningskursus består af 14 dages undervisning i tre år i træk, og det er første gang, at vi har udklækket »professorer«, som er rene Esbjerg-»produkter«.

På grund af den store tilslutning til sidste års familiekursus arrangerede vi i år to familiekurser på hver 14 dage med titlen »Vore børn og deres fremtid«. Tilslutningen var også i år ganske overvældende, og vi måtte melde udsolgt allerede 3 måneder før kurserne begyndte. Vi har nu rationeret disse kurser, således at ingen kan komme her mere end to år i træk. Det kan iøvrigt meddeles, at vi allerede nu pr. 15. oktober 1957 har det ene familiekursus i 1958 fuldt overtegnet, og det andet er godt på vej.

Da Esbjerg Højskole i bogstaveligste forstand er fagforeningsmedlemmernes skole, må det naturligt være vor hovedopgave at arrangere kurser for fagbevægelsens tillidsmænd i de problemer, der vedrører arbejdspladsen, men det er glædeligt at se, at arbejderbevægelsens andre grene, Kooperationen og D.U.I. også føler sig hjemme her. Det er også bemærkelsesværdigt, at de mere kulturelt betonede og fritidsprægede kurser så godt som fuldstændig besøges af fagforeningsmedlemmer.

Vi har arter i år haft konferencer, hvor en

En snes unge fagforeningsfolk fra Afrika og Asien tilbragte tre dage på Esbjerg Højskole som et led i en europæisk studierejse arrangeret af World Assembly of Youth (WAY).

enkelt virksomheds arbejdsgiver, arbejdsledere og arbejdere mødtes og drøftede deres tekniske og økonomiske problemer i samarbejde med skolens lærerstab. Det er vort indtryk, at disse kurser er i stand til at sætte konkrete samarbejdsformer igang, når parterne vender tilbage til hverdagen på virksomheden.

Skolen har ligesom tidligere år haft mange besøg af europæere og amerikanere, der enten som fagforeningsfolk eller lærere ønskede at sætte sig ind i vort arbejde. I år har det afrikanske og asiatiske islæt været betydeligt større end de foregående år, idet vi foruden enkelte besøg fra Guldkysten, Burma, Indien og Egypten har huset 2 kurser med udelukkende afrikanske, asiatiske og sydamerikanske deltagere. Disse anderledes farvede kurser er faldt meget hurtigt til på stedet og indgik

uden vanskelighed i det store fællesskab med vore egne mere blege kursister.

Midt i juli måned mellem de to familiekurser holdt elevforeningen sit årlige elevmøde, og det var dejligt at se, at så mange af vintereleverne fra de to sidste år havde fundet tid og lejlighed til at tage hertil.

Vores samarbejde med Arbejdernes Kunstforening i København har været fortsat i sommer- og efterårsmånederne med ophængninger af billeder af *Heerup* og *Erling Frederiksen* og af kunstforeningens store samling af nyere dansk grafik. I direkte fortsættelse af den grafiske udstilling har kunstforeningen hjulpet os med indkøb af billeder til udsmykning af elevværelserne. Det er vores plan, at hvert værelse skal have mindst eet stykke god kunst på væggen. Foreløbig har vi »dækket« vinter-

Som nævnt i beretningen har det været et billedkunstens år på Esbjerg Højskole. Der har næsten uafbrudt været ophænginger af malerier eller grafik i klasseværelserne. Billedet her er taget, mens væggene var smykket med malerier af Erling Frederiksen og Heerup.

elevernes værelser med litografier og andre grafiske i tryk i farve eller sort-hvidt af kunstnere som *Axel Salto, Svend Engelund, Jens Søndergaard, Knud Agger, Willumsen, Aksel Jørgensen, Helge Ernst, Richard Mortensen, Mogens Zieler, Helge Nielsen, Folmer Bendtsen* m. fl.

Den 3. november begyndte vi vores 6 måneders vinterskole. Til vor store glæde har tilslutningen til vinterskolen været så stor i år, at vi måtte lukke for tilgangen den 3. september, altså 2 måneder før skolen skulle begynde. Da vi forlængst har tilrettelagt 2 måneders kursus for 40 elever og andre kurser på op til 40 elever i vinterperioden, kan vi kun have ca. 75 elever på vinterskolen. Blandt

de tilmeldte er ca. 20 piger. For første gang har vi ikke både et 6 mdrs. og et 4 mdrs. kursus, da der simpelthen ikke er plads til flere elever. Det er vor overbevisning, at dette kun vil være til gavn for undervisningen, da den nu kan blive bedre planlagt, end det tidligere har været muligt.

Som omtalt i sidste beretning fik vi i løbet af vinteren bevilget 300.000 kr. til en videnskabelig undersøgelse af rationaliseringens tekniske, økonomiske og menneskelige virkninger. Blandt de tre, der skal forestå den daglige undersøgelse, er vor hidtidige lærer *Jørgen Andersson*. Han er derfor pr. 1. august ophørt med at være lærer her på skolen, og i stedet er pr. 1. oktober ansat

Erik Smith fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. Erik Smith var sidste år tilknyttet skolen, idet han underviste på vinterskolen i november og december under Henning Rasmussens eksamenslæsning. Jørgen Andersson vil dog stadig bevare forbindelse med skolen, dels som medarbejder ved undersøgelsen, dels som gruppeleder i arbejdsstudier ved kursusvirksomhed. Jørgen og hans familie vil blive boende i lærerboligen indtil næste sommer,

hvor Erik Smiths familie kommer herover. Skolens faste lærerstab består herefter af: *Bent Jensen, Ebbe Munk, Ivar Nørgaard, Henning Rasmussen og Erik Smith*.

Som musiklærer vil *Erik Riberholt* ligesom tidligere år medvirke og som hobbylærer ligeledes som tidligere år *Carlo Thorstensen*. Herudover vil skolepsykolog *Erik Mathiasen* fra Esbjerg skolevæsen assistere os med undervisningen i psykologi. *Ivar Nørgaard*.

Esbjerg Højskoles kursus

Sommeren 1957

AOF's S.U. kursus	31/3 -13/4	D.S.M.F.'s tillidsmandskursus..	18/8 -31/8
D.U.I.'s Landsforbund	18/4 -22/4	Dansk Kvindesamfunds Med-	
AOF's S.U. kursus	28/4 - 4/5	borgerhøjskole	18/8 -24/8
Dansk Textilarbejderforbund ..	5/5 -11/5	Centralorganisationen for Tele-	
Det kooperative Fællesforbund	12/5 -18/5	fonstandens studiekursus ...	25/8 -31/8
Kvindeligt Arbejderforbund ..	12/5 -18/5	Dansk Typograf-Forbunds til-	
Snedkerforbundets tillidsmands-		lidsmandskursus	1/9 - 7/9
kursus	19/5 -25/5	ILO Seminar on Workers	
Nordiske Jernbaneværkmestres		Education	1/9 - 7/9
Samvirkes studiekursus	26/5 - 1/6	AOF's S.U. kursus	8/9 -14/9
Dansk Slagteriarbejderforbund	2/6 - 8/6	AOF's ungdomslederkursus ...	8/9 -14/9
Det danske Rengørings Selskabs		AOF's udvidede fagforenings-	
driftsudvalgsmøde	5/6 - 7/6	kursus	15/9 -28/9
Bogbinderi- og Kartonnage-		AOF's S.U. kursus	15/9 -21/9
arbejderforbundets kasserer-		Det kooperative Fællesforbunds	
kursus	11/6 -16/6	tillidsmandskursus	22/9 -28/9
Dansk Handels- og Kontor-		AOF's S.U. kursus	29/9 -12/10
funktionærforbund	16/6 -22/6	Dansk Formerforbunds tillids-	
Dansk Typograf-Forbunds nor-		mandskursus	29/9 -12/10
diske kursus	23/6 -29/6	AOF's suppleringskursus	13/10-26/10
Familiekursus	30/6 -13/7	AOF's S.U. kursus	13/10-26/10
Familiekursus	14/7 -27/7	AOF's sikkerhedskursus	13/10-19/10
AOF's studielederkursus	28/7 - 3/8	Dansk Handels- og Kontor-	
Statens Filmcentral	28/7 - 3/8	funktionærforbunds kursus	
D.S.M.F.'s tillidsmandskursus ..	4/8 -17/8	for afdelingskasserere og	
Dansk Stenindustriarbejder		kontorbestyrere	20/10-26/10
Forbunds skandinaviske kur-			
sus	4/8 -10/8		

Esbjerg Højskoles elevforening

Elevmødet 1957, der afholdtes den 13. og 14. juli, havde den største tilslutning i elevforeningens historie. Det skyldes vel i nogen grad placeringen mellem de to familiekurser og så den store repræsentation af vintereleverne fra sidste vinterhold.

Der var samlet 150 deltagere, da formanden *Hans Holm* bød velkommen til det 43. elevmøde, med et specielt velkommen til foreningens æresmedlem *Gunder Hansen*, 25 års jubilatarerne og de mange nye medlemmer. Efter »Se Vesterhavets bølger går« fik forstander *Ivar Nørgaard* ordet for en omtale af den sidste tids tildragelser og nydannelser i skolens liv, bl. a. de teknisk-videnskabelige undersøgelser af rationaliseringens virkninger, der nu foretages med Esbjerg Højskole som centrum. Det efterfølgende underholdningsprogram bestod af musik ved *Erik Riberholt*, oplæsning ved *Ebbe Munk* og *Georg Leth*, sidstnævnte af egen produktion, sketch, solosang m. m. under medvirken af *Verner* og *Erik* samt »Skæg« fra vinterholdet og desuden kasserer *Carl M. Hansen*. Aftenfesten sluttede med dans til *Vagn Øst's* trio.

Om søndagen holdtes generalforsamlingen. Formanden åbnede og oplæste hilsener fra *Oluf Bertolt*, *Bergsten* og *Engstrand*, *Sverige*, og *Martha Hansen* og *Lydia* og *Gunnar Mikkelsen*, *København*. Til dirigent valgtes *Villy Willadsen*. Sekretær *Viggo Sørensen* oplæste forhandlingsprotokollen. Formanden gennemgik i sin beretning årets arrangementer. Medlemsbevægelsen i årets løb viste en tilgang på 185 nye medlemmer, deraf fra vinterskolen 48 af 68 elever. Beklagede at kun 422 medlemmer havde ordnet deres årskontingent, medens 142 endnu var i restance. Stigningen i kontingenter og det større medlemstal har forbedret foreningens økonomi siden sidste regnskabsår, så et underskud på kr. 169,00 er forvandlet til et overskud på godt kr. 500,00. Der skulle nu være mulighed for

at få råd til at trykke og udsende de reviderede love. Ligeledes var det glædeligt, om elevforeningen igen kunne afse et beløb i tilskud til et par vinterelever. Skriftet »Arbejderhøjskolen« er med det sidste nummer udkommet med nyt omslag. Vi er interesseret i at høre, om det falder i medlemmernes smag.

Bestyrelsen er som besluttet i fjor blevet udvidet med et medlem, idet *Henning Rasmussen* er tiltrådt som skolens repræsentant og vor kontaktmænd med de forskellige elevhold. Familiekurserne, som elevforeningen fortsat er medindbyder til, blev en succes også i år.

Til slut omtalte formanden højskolens virksomhed i årets løb og takkede for godt samarbejde mellem elevforeningen og skolen. Skolens bestyrelse har skiftet formand, idet *Oluf Bertolt* har trukket sig tilbage og AOF's nye forretningsfører *Erik Hauerslev* er valgt i stedet.

I diskussionen om beretningen deltog bl. a. *Ivar Nørgaard*, der meddelte, at man fremover havde rationeret deltagelsen i familiekurserne, så de samme personer kun kan deltage 2 år i træk. I stedet for et påtænkt 3. familiekursus ville man prøve en nydannelse med et ungdomskursus i slutningen af august for dermed at komme i kontakt med ungdommen.

Protokol og beretning blev herefter enstemmig godkendt. Regnskabet blev forelagt af kassereren *Carl M. Hansen*. Det udviste en balance på kr. 3.223,82. Regnskabet, der findes omstående, godkendtes enstemmig.

Under næste punkt på dagsordenen: Valg, drøftedes et fremsat forslag om udvidelse af bestyrelsen med et medlem uden hensyn til den passus i lovene, der siger, at bestyrelsen skal være bosiddende i Esbjerg. I diskussionen deltog *Henning Rasmussen* og *Hans Holm* m. fl.

Efter yderligere diskussion, hvori særligt

medlemmerne fra sidste vinterhold deltog, vedtoges det at udvide bestyrelsen med yderligere et medlem.

Til bestyrelsen genvalgtes herefter, formanden *Hans Holm*, kassereren *Carl M. Hansen*, sekretæren *Viggo Sørensen* og nyvalgte *Kaj Ravn*. Til suppleanter genvalgte *Johanne Fjeldgaard* og *Lilly Petersen* og som revisorer *Aksel Nielsen* og *Lilly Petersen* med *Anny Kragh* som suppleant.

Ved generalforsamlingens afslutning hædredes de tre 25 års jubilarer *Peter Bentzen*, *Esbjerg*, *Carl Johan Christiansen*, *Aalborg*, og *Poul Schmidt*, *Varde*, med en lille erindringsgave, ligesom det vedtoges at sende skolens afgående formand *Oluf Bertolt* en hilsen.

Ved eftermiddagsmødet holdt lærer *Henning Rasmussen* et foredrag om ungdommen og dens indstilling til dagens problemer.

Familiekursus 1958 er når »Arbejderhøjskolen« foreligger forlængst udsolgt.

Elevmødet 1958 afholdes lørdag den 12. og søndag den 13. juli mellem de to familiekur-

ser. Programmet for mødet vil blive udsendt senere. Reserver dagene den 12. og 13. juli.

25 års jubilarerne: Eleverne fra *Esbjerg Arbejderhøjskole* vinteren 1932-33 og sommeren 1933 kan i 1958 fejre 25 året for deres højskoleophold, og dem byder vi specielt velkommen til at fejre begivenheden sammen med os og kammeraterne fra »den gang« ved elevmødet 12. og 13. juli. *Hans Holm.*

Elevforeningens adresser:

Formand: *Hans Holm*, N. J. Poulsensvej 3, *Esbjerg*.

Kasserer: *Carl M. Hansen*, Nørvang 16, *Esbjerg*.

Sekretær: *Viggo Sørensen*, Haraldsgade 56, *Esbjerg*.

Kontaktmand for *København*: *Kaj Ravn*, Emdrupvænge 119, *København Ø*.

Kontaktmand for højskolen: *Henning Rasmussen*, *Esbjerg Højskole*, Stormgade, *Esbjerg*.

Esbjerg Højskoles elevforening.
Regnskabsoversigt 1. april 1956—31. marts 1957.

Indtægter:		Udgifter:
Beholdninger overført fra 31. marts 1956:		Duplikering af meddelel- ser + porto (lokal) ... 14,75
Girobeholdning 147,35		Bestyrelsesmøde, Københ. 61,80
Bankbeholdning 110,43		Redaktionsmøde 20,00
	257,78	Duplikering af meddelel- ser + porto (elevmødet) 112,53
÷ lån i regnskabsåret ... 169,74	88,04	Telegram til Jul. Bomholt 8,10
Restbeholdning ialt 88,04		Udgifter ved elevmødet... 10,30
Indbetalt på giro 2.251,00		Jubilæumsgave til V. Sø- rensen 10,00
Renter 3,24		Porto og transport for elevskrift 70,00
Indbetalt iflg. liste fra højskolen og kontant ved kassen 849,00		Tryksagsporto, erindrings- meddelelser 26,28
Renter på bankbog 32,54	3.135,78	2000 stk. kartotekskort ... 77,90
		Redaktionsmøde i Køben- havn 4. oktober 1956 83,00
		Udlån af kartotek (Selma Kristensen) 1,40
		Tryksagsporto 90,80
		921 stk. sommer- og vin- terskrifter 1.842,00
		Kuverter, frimærker, porto 88,28
		Blomsterhilsen, O. Bertolt 11,50
		Refund. udlæg ved Elevf. Kbhvn.s afd. 20,10
		Portoudlæg v. formanden 14,20
		Gebyter for giro 2,10
		2.565,05
		Beholdning pr. 31. marts 1957:
		Giro 39,14
		Bank 463,47
		Kasse 156,16
		658,77
Balance ... 3.223,82		Balance ... 3.223,82

Esbjerg, den 23. april 1957.

Ovenstående regnskab er dags dato revideret, bøger, bilag og kassebeholdning er i orden og fundet tilstede.

Lilly Pedersen. Aksel Nielsen.

ARBEJDERHØJSKOLEN

Redaktion: Poul Hansen, Erik Hauerslev, Hans Holm, Kai Jørgensen,
Erik Kallenberg, Ib Koch-Olsen, Ivar Nørgård, Kaj Ravn.

Redaktionssekretær: Werner Pedersen.

Redaktionens adresse: AOF, Nørre Farimagsgade 11, K.

Omslag: G. Sand Christiansen.

Tryk: Perfecta-Tryk.

